

5 | 2005 SEPTEMBER
TEMA | VÆKKELSE

Budskabet

TIDSSKRIFT FOR BIBELSTUDIUM, TROSLIV OG MISSION

Sand og falsk vækkelse
Hvor bliver vækkelsen af?
Forkyndelse og vækkelse

BUDSKABET 5 | 2005

TIDSSKRIFT FOR BIBELSTUDIUM, TROSLIV OG MISSION

141. årg.

ISSN 0901-4802

Hjemmeside: www.budskabet.dk

Budskabet udkommer seks gange om året:

Januar, marts, maj, juli, september og november

Tryk:

Øko-Tryk 96 94 04 11

Layout:

Amalie Puggaard Poulsen

Pris:

Abonnement: kr. 210,-

For unge under uddannelse: kr. 120,-

Udgiver og ekspedition:

Luthersk Missionsforening,
Industrivænget 40, 3400 Hillerød,
Tlf. 48 20 76 60
d1m@d1m.dk

Faste medarbejdere:

Ole Andersen, sekretær, Frederikssund
Peter Fredensborg, sognepræst, Billund
Anne-Lene Midjord Olofson, adjunkt, Tanzania
Peter O.K. Olofson, cand.teol., Tanzania
Hans Erik Nissen, cand.teol., København
Annette Rasmussen, socialrådgiver, Haslev

Redaktion:

Ebbe Kaas, lærer (redaktør), Sneppevej 12, 6880 Tarm.
E-mail: lisbetkaas@mail.tele.dk
Flemming Bak Poulsen, forlagsleder, København
(redaktionssekretær)
Mikkel Vigilius, bibelskolelærer, Hillerød
Lene Due Madsen, lærer, Gudhjem
Bent Houmaa Jørgensen, afdelingsmissionær, Silkeborg

Eftertryk og citering er tilladt med tydelig kildeangivelse.

indhold

Leder

Møde eller gudstjeneste..... 2

TEMA

Vækkelser og
vækkelsesforkyndelse..... 4
Sand og falsk vækkelse..... 10
Forkyndelse og vækkelse..... 14
Hvor bliver vækkelsen af?..... 16
Vækkelse i Latinamerika
– eller krise?..... 22

BUDSKABET | 5 | 2005

ANDRE ARTIKLER

Pilgrimsvandring..... 23
Rettelig kaldet..... 27

Tro i tiden

At møde døden forfra..... 32

Troslære

Nåden i Kristus..... 34

Johannes' Åbenbaring

Om dom og frelse..... 37

BØGER

Dømt af evangeliet..... 42
Dåb og religionsskifte..... 43
Femogtyve tønder land
nordvest for Paradis..... 44
Tiden går..... 45
Riget – fremtiden er begyndt..... 46
Den lydøre Gud..... 48

Møde eller gudstjeneste

I de sidste 5 – 10 år er en række frimenigheder dannet af folk fra kirkens såkaldte højrefløj. En af drivkræfterne og visionerne bag dannelsen af frie evangelisk-lutherske menigheder har været ønsket om at danne ”helmenigheder”. Altså et sted, hvor hele familien kan være sammen, hvor der både er oplæring, forkyndelse, sakramentsforvaltning, og hvor der er aktiviteter til de unge og til børnene. Endelig indeholder visionen også, at menigheden er præget af et evangeliserende sigte.

Men der er også problemer med at stå alene. Det er et velkendt fænomen, at usikkerhed skaber trang til at gribe i det velkendte. Når ”missionske” frimenigheder ser dagens lys, da er der en overhængende fare for, at skabe en gudstjeneste liturgi på basis af mødet i missionshuset plus nadver, trosbekendelse og måske en lovsangssamling. Men der er forskel på en gudstjeneste og så et møde i missionshuset. Og denne forskel bør fremtræde tydelig også i form af den liturgiske forkyndelse.

En frimenighed er netop *fri*, det vil sige, at man ikke er bundet af den folkekirkelige gudstjenestes liturgi. Men det betyder blot mere arbejde til den nye og unge frimenighed, nemlig at gennemtænke, reflektere, vurdere og sammensætte menighedens gudstjenester og skabe en slidstærk, historisk velfunderet og en

evangelisk-luthersk velbegrunderet liturgi.

Umiddelbart kan der høres meninger som: ”Det skal være enkelt, og det skal være umiddelbart forståeligt for alle, der kommer i menigheden”. Den sætning kan umiddelbart forekomme rigtig. En gudstjenestefejrende menighed skal have noget slidstærkt, genkendeligt, men netop også afvekslende samt noget nyopdagende over sig.

De enkelte elementer i en klassisk luthersk gudstjeneste har sin baggrund i oldkirken, ja, enkelte elementer stammer tilbage fra synagogegudstjenesten.

Den enkelte søndag i kirkeåret har sin særlige karakter. Hver søndag har sit bestemte budskab. Kirkeåret er skridt for skridt for den enkelte i menigheden – og dermed for menigheden som helhed – en vandring gennem hele frelseshistoriens drama. Her kan man p.g.a. missionshustraditionen stå i en fare for kun at tænke i bibeltekster, nemlig at det er bibelteksterne alene, som guider igennem kirkeåret. Men en gudstjeneste bør også i toner, farver og symbolske handlinger genspejle denne vandring gennem kirkeåret, så det er en tale til hele mennesket gennem flere sanser. Bare derigennem kan menigheden f.eks. opleve og

leve med i forskellen mellem 1. søndag i advent og så de øvrige 3 søndage. Den første søndag er hvid, lovsang, imødekommende "hosianna, du Davids Søn"; hvor de øvrige adventssøndage er klædt i violet, som symboliserer selvransagelse og bod.

Salmer og sange skal vælges med omhu og med pædagogisk sigte til gudstjenesten. Det er her at menighedsmedlemmerne skal møde de klassiske "kirke-salmer", hvor teksterne netop udtrykker den pågældende søndags særlige og egenartede budskab.

For den enkelte frimenighed er det et spændende og særdeles stort arbejde at udarbejde en slidstærk liturgi. Lige fra spørgsmålet om der skal være en slags indgangsbøn, som indleder gudstjenesten. Den indgangsbøn, som vi kender fra den folkekirkelige gudstjeneste blev først indført i Danmark i 1685. Indtil midten af 1800-tallet knælede mange menigheder under indgangsbønnen, og det er måske en uskik, at der ikke knæles. Eller man kunne hente inspiration i Oldkirken, hvor man mange steder rejste sig op under bønne og sagde den højt med. At sidde tavs og lytte er ikke en skik, der fremhæver, at det er menigheden som helhed i bøn træder frem for Gud, netop som et præsteligt folk. Ligeledes hilsenen fra præst til menighed: "Herren være med jer" og svaret: "Og med din ånd". Netop en hilsen, som udtrykker fællesskab, at menigheden ikke blot er tilskuere, eller passive lyttere, men et folk af præster. Svarede menigheden ikke den hilsen, da kunne der ikke fejres gudstjeneste. Præsten, som er kaldet af menigheden til sin tjeneste og menigheden som sådan

indgår i et gudstjenesteligt fællesskab. Denne indledningshilsen er et konkret tegn på, at menigheden står bag præstens kald og tjeneste. Men måske skal denne hilsen gøres mere klar og konkret i form af løftede hænder, en form for hilsen, som vi benytter os af efter gudstjenesten, når der råbes "hej" og man vinker.

Kort sagt: Her i frimenighedernes vorden, og hvor det må forudses, at der inden for en overskuelig årrække kommer flere frimenigheder, da bør der nedsættes en arbejdsgruppe, som kan udarbejde vejledningsforslag til menighederne om, hvordan gudstjenestefejringen kan finde sted. Hvis der ikke gøres noget, da står man i fare for at ende i en gold reformert tankegang, hvor der er modvilje og ikke syn for symbolik, billeder, farver, messeklæder, knælen osv.

Vækkelser og vækkelsesforkyndelse i "de gode gamle dage" (1860 - 1914)

TEMA

4

Af Kurt E. Larsen

Åndeligt set var det halve århundrede forud for Første Verdenskrig en meget rig tid. I den periode voksede missionsforeningerne frem og herudfra voksede en række nye arbejdsgrøner, bl.a. søndagsskoler, der blev søgt af hundrevis af børn. Det krævede plads, og missionshusene blev bygget ud over landet. Det var også den store fremgangstid for diverse evangeliske frikirker, og ikke siden valdemarenes tid i Middelalderen er der blevet bygget så mange nye sognekirker på så kort tid. I årene 1870-1900 byggedes 160 nye kirker, og alene i det første årti i 1900-tallet begyndte klokkerne at ringe fra 103 nye danske kirker! Og folk kom i stigende grad til kirkerne – så vidt man ved, har der aldrig nogensinde i Danmarkshistorien gået så mange mennesker frivilligt i kirke, som i årene omkring 1920. Der var en vågnende åndelig interesse. Det kunne komme gradvist til et hjem eller en egn. Det kunne også ske i form af en mere eksplosiv vækkelse.

Denne åndeligt rige tid faldt i øvrigt sammen med at der også på mange andre områder var en vældig grøde i det danske samfund. Grundloven af 1849 havde givet mulighed for alle slags foreningsdannelse og dermed for det frie initiativ. Og alle slags faglige og praktiske foreninger dukkede frem, til gavn i den almindelige danskers hverdag. Vel tabte vi krigen i 1864, men så

samlede det danske folk sig i stedet om den opgave, at "hvad udad tabes, skal indad vindes". Med fremgangen fulgte også en stor optimisme og stolthed over at være en del af det danske kulturfolk. Som eksempel herpå kan nævnes den sten, der står ved min barndoms kirke i Voldum i Østjylland. Den er rejst til minde om en lokal gårdejer, der også var politiker: "Han løftede sig selv, og tusinder med sig". Bondestanden, der havde kunnet løfte sig selv politisk, og fortsatte med at løfte sig økonomisk gennem andelsbevægelsen, tog nu også hånd i hanke med forkyndelsen for at løfte evangeliets sag frem. Såvel den grundtvigske bevægelse som Indre Mission (IM) og Luthersk Missionsforening (LM) blev i årtier præget af en række markante landmænd, der formåede at forene deres erhverv med åndelig indsigt og lederskab i vækkelserne.

Hvad er en vækkelse?

Nogle bibelord giver den bibelske baggrund for at tale om vækkelse: *Vågn op, du som sover, stå op fra de døde, og Kristus vil lyse for dig* (Ef 5,14). Det er sagt til en menighed, der sover, ja, faktisk er død, men som altså er en menighed. Den har været levende og vågen engang og kan blive det igen. *Og skriv til englen for menigheden i Sardes: Dette siger han, som har Guds*

syv ånder og de syv stjerner: Jeg kender dine gerninger. Du har ord for at leve, men er død. Vågn op og styrk resten, som er døden nær, for jeg har ikke fundet, at dine gerninger er fyldestgørende over for min Gud (Åb 3,1-3). Denne menighed var døden nær, men de kunne endnu nå at vågne op.

Allerede i NT's menigheder kunne det altså ske, at der måtte en vækkelse til. At kristne, der var faldet i søvn, vågnede op igen – eller at kristne, der var døde, stod op fra de døde igen. Vækkelse har noget at gøre med at blive vågen igen eller levende igen. En kristen vækkelse kan vi altså kun tale om, hvis der er nogle kristne, der sover eller er døde. I pionermissionsarbejdet i Afrika, hvor hedninger kommer til kristen tro og bliver døbt, skal man ikke bruge betegnelsen vækkelse, men derimod glæde sig over kirkevækst.

Vækkelser i kirkens historie

Helt fra 100-tallet har der været vækkelsesbevægelser i den kristne kirke. Klosterbevægelsen igennem middelalderen var en række sådanne vækkelsesbevægelser, der ville forny kirkens indre, åndelige liv. Klosterbevægelsen førte også til en mægtig indsats i missionsarbejdet. Vi må ikke glemme, at Danmarks apostel, Ansgar, var en fransk munk. De katolske munkeordner var forløberne for vore protestantiske vækkelsesbevægelser og har haft vældig betydning for det kirkelige og åndelige liv i vores land.

I slutningen af 1800-tallet fandt nye store vækkelser sted i vort land. Der er kun plads til at nævne to konkrete eksempler:

Kalundborg-egnens vækkelse o. 1860.

I Ubby sogn ved Kalundborg fik man i 1856 en ny præst, fordi den gamle syge provst fik sin søn, Vilhelm Beck, til kapellan. Oprindeligt ville han ikke have været præst, han foragtede de rationalistiske præster, han kendte fra sin opvækst – men da han alligevel blev det, ville han tage sin gerning alvorligt. Søren Kierkegaards ord om levebrødspræster skulle ikke ramme ham. Han ville forkynde Bibelens budskab helt og fuldt – han ville tage

kirkens liturgi og bønner og skikke helt alvorligt – og så ville han drive mission, så folk vendte tilbage til kirken igen. Den store kirke i Ubby blev snart fuld af folk, hvor den før havde været tom. Beck holdt møder på gårdene i ugens løb; han gik rundt med kristne bøger i sognet; satte lægfolk i gang med det samme efterhånden som de blev omvendt. I modsætning til rationalismens vægt på fornuft, lagde Beck vægten på Bibelen, og i modsætning til rationalismens vægt på moral lagde Beck vægten på Jesu gerning på korset og Guds gerning i sakramenterne nu.

Den levende forkyndelse af synd og nåde, lov og evangelium bar frugt i en omfattende vækkelse i Ubby, og snart begyndte han også at virke udensogns, først for Ydre Mission.

VILHELM BECK VAR EN UDPRÆGET FOLKEPRÆDIKANT – DEN STØRSTE DANMARK NOGENSINDE HAR HAFT, SIGER HAL KOCH.

Kirkerne fyldtes hvor han prædikede, og om sommeren kunne der komme op til 10.000 mennesker til hans friluftsmøder i skovene rundt om i landet. Han udvidede på en måde blot sit sogn, da han i 1861 knyttedes til IM: Før prædikede han i sit sogn, nu gjorde han det over hele landet. Før uddelte han bøger i sit eget sogn, nu gjorde han det samme gennem IM, der ansatte lægfolk til det under navnet indremissionærer.

Noget der var meget karakteristisk, var Becks vægtlægning på troen som et fællesskab i hverdagen. De troende var en ny familie, og derfor skulle de holde sammen – også i ugens løb. Det virkeliggjorde han selv ved at gå meget rundt til folk i sognet og ved at holde åbent-hus i præstegården. I Nina og Vilhelms-Becks præstegård var der en legendarisk gæstfrihed – folk kom og kunne blive der i dagevis. Nina og Vilhelm Beck gjorde ikke forskel på folk, de indbød alle til præstegården: "Hver en sjæl skal være velkommen derinde, ligemeget hvem du er, om du er fattiglem eller Herremand, om du er tyende eller husbond, bare du har hjertet med". Typisk var 10-20-30 gæster til middag hver

dag. Der var liv i huset, og det gjorde indtryk på folk, der ellers ikke brød sig så meget om Becks forening for Indre Mission. Fx skrev biskop Martensen efter en visitats i Ørslev: "Det var som i evangeliet. Beck samlede dem alle, baade halte og blinde, i sin præstegård...". Da præstegården i Ørslev, hvor han virkede de sidste mange år, blev for lille til møderne, fik man bygget et missionshus lige ved kirken – ligesom så mange andre steder i landet.

Vækkelsen i Uby var en udpræget kirkelig og præstelig vækkelse, og fordi Beck kom til at lede og præge IM, så blev IM en kirkelig og præstepræget vækkelsesbevægelse. Beck så ikke dåb og omvendelse som modsætninger, tværtimod sigtede dåben på den levende tro, og omvendelsen var at vende tilbage til sin dåbs nåde, hvis man havde glemt denne. Han så ikke præst og lægprædikant som modsætninger, tværtimod skulle de støtte hinanden og arbejde sammen. Han så heller ikke kirke og missionshus som konkurrenter, men som to sider af kirkens fælles arbejde i sognet.

BECK OPLEVEDE VÆKKELSE I ALLE DE TRE PASTORATER, HAN KOM TIL AT VIRKE I.

Beck var også myreflittig, ingen tvivl om det – men han havde en ven og kollega, Jens Vahl, som var mindst ligeså flittig i sine sogne, og ligeså brændende i troen, og brugte de samme metoder, men han oplevede faktisk ikke vækkelse. Hvorfor? Gud skaber troen, når og hvor han vil. Det er altså ikke metoderne, der gør det. En anden vækkelse brugte andre metoder.

Skjern-vækkelsen 1897

De kirkelige retninger byggede på mange måder videre på den gudelige vækkelse i tiden før 1849. Efter 1849 kunne enhver rejse rundt som prædikant og folk kunne samles frit, og det udnyttede man i stor stil til lægmandsvidnesbyrd, forsamlinger i hjemmene, udbredelse af god litteratur. Og fordi man gjorde det i langt større

omfang, og med mange flere fuldtidsansatte folk, nåede man også længere end den gudelige vækkelse havde gjort det.

Men nye vækkelsesmetoder kom ind i 1890'erne udefra, og indvarslede et nyt aspekt i vækkelsens historie. En af de egne, hvor der blev vækkelse på den måde var i Skjern i Vestjylland.

Her havde man Otto Moe, en IM-mand, som præst fra 1885-1901. Forud for ham var der et stærkt arbejde for Luthersk Missionsforening, der arbejdede ud fra deres eget missionshus. Otto Moe – der førte voldsom polemik mod grundtvigianere og LM'ere – fik sat gang i IM's arbejde i byen, så der blev et tæt samarbejde mellem sognekirken og IM. Der blev bygget IM-missionshus 1888, stiftet søndagsskole 1888, ungdomsforeninger 1887/88 (piger/ynglinge). Der blev dannet samfundsråd – kaldet frivilligt menighedsråd – 1891. Og så i vinteren 1897 kom den store vækkelse, der satte Skjern på den anden ende. Det hang sammen med nogle nye vækkelsesmetoder, der var hentet hjem fra England og USA: Såkaldte "missionsuger" med møder hver aften en uge igennem; der blev holdt bedemøder forud; nye vækkelsesange med iørefaldende melodier og omkvæd blev sunget; man havde såkaldte "eftermøder" med vidnesbyrd og kald til omvendelse her og nu; og præster og missionærer stod til rådighed for de, der søgte hjælp til omvendelse.

Disse missionsuger havde man hørt om, og sådan en ville nogle så også have i Skjern. En stor vækkelse blev resultatet. Byen stod på den anden ende.

DET ALMINDELIGE LIV I BYEN GIK I STÅ – FOLK ARBEJDEDE KUN PÅ DERES SJÆLS FRELSE OG GRÆD OVER DERES SYNDER.

Selv i skolen talte børnene om, hvem i byen der nu var blevet omvendt aftenen før. Ude omkring i landet gik rygten, at folk i Skjern var blevet afsindige.

Man kan i bakspejlet spørge hvorfor vækkelsen skete netop da? Der kan peges på flere ting, der har forberedt denne vækkelse.

Søndagsskolebørnene var i mellemtiden blevet store. Og næsten alle byens børn gik i søndagsskole. Der var således lagt noget til rette som vækkelsen kunne sætte ild i. Tilsvarende havde mange været til ungdomsmøder i de seneste år. Guds Ånd havde noget at virke igennem, og det skete så på en meget dramatisk måde i vinteren 1897. Vækkelsens komme hænger nok også sammen med, at LM tog metoder i brug, som dengang virkede moderne og tiltalende på folk. Der lød mere moderne melodier end dem fra salmebogen. Det kan også have virket tiltalende på folk i Skjern, at LM's arbejde foregik i tilknytning til kirken, hvilket var i overensstemmelse med gammel dansk tradition: Det folk allerede var blevet døbt og konfirmeret til, skulle de til at tage alvorligt, og det begyndte mange så med den vinter.

I 1905 var der igen vækkelse i Vestjylland, denne gang også i Luthersk Missionsforening. Man havde hørt om den store vækkelse i Wales 1904, og at man derovre og udover jorden bad: "Herre, send en vækkelse, og lad den begynde i mig". Den bøn bad man i Vestjylland, og der blev vækkelse – og mange missionshuse i LM stammer fra den vækkelse.

BØN OG VÆKKELSE HØRTE SAMMEN I 1905, LIGESOM VÆKKELSE OG MISSIONSUGE I 1897.

Så tænkte man i hovedstaden: Der må også gøres noget for vækkelse i København, byen med de mange mennesker. Den sikkert største planlagte vækkelseskampagne nogensinde i Danmarks historie fandt sted i 1905 i København, hvor der gennem mange aftener blev prædikeret mange steder for en fantastisk masse mennesker. Det var gode aftener, som mange sikkert fik glæde af, men mærkbar vækkelse i København blev der ikke tale om. Der er forskel på vækkelsesmøder og vækkelse, og flittig bøn fører ikke altid til vækkelse. Metoderne i sig selv gør det ikke.

Lad mig prøve at sammenfatte hvad en vækkelse er og ikke er:

Definition af en kristen vækkelse.

Kristen vækkelse er en pludselig og varig vækst i det omfang og den intensitet hvormed en gruppe kristne mennesker i et bestemt geografisk område føler sig forpligtet på deres tro og på denne tros konsekvenser.

Vækkelse kendetegnes ved:

- en pludselig omsorg for at lede andre til samme tro
  - i indre og ydre mission.
- en ny vækst i intensiteten i fællesskabet mellem de troende indbyrdes.
- en pludselig vækst i antallet af dem, der omvender sig til denne tro.

Vækkelser kan kendetegnes ved:

- at ældre kristelige skikke, som hidtil har været fraværende i den pågældende kirkelige tradition, genoplives.
- at kirkelige traditioner af blot menneskelig karakter bortkastes, med ønske om at vende tilbage til det oprindelige.

Vækkelser adskiller sig fra:

- kirkevækst (omend de ofte fører til kirkevækst andre steder).
- reformbevægelser (omend vækkelsen kan have et reformprogram indbygget).
- evangelisation og vækkelseskampagner (omend de undertiden er frugt af dette og ofte vil føre til mere).
- vækkelseskristendom (om end vækkelse gerne sker i tilknytning til en sådan).

Om vækkelseskristendom

Undersøgelser har vist, at der er nogle bestemte kendetegn, der følger vækkelser og vækkelseskristendom:

De fem kendetegn ved vækkelseskristendom:

- 1: Forkyndelse af retfærdiggørelse af nåde, ved troen alene.
- 2: Vægtlægning på korset og forsoningen.
- 3: Vægtlægning på omvendelse og personlig tro.
- 4: Bibelen som autoritet.
- 5: Missionssind og aktivitet.

Dermed er det dog ikke sagt, at når disse kendetegn på vækkelseskristendom findes, så opstår der også vækkelse. Vækkelse kommer, når og hvor Gud vil.

I 1800-tallets første halvdel var den danske forkyndelse på godt og ondt moralsk. På ondt – fordi evangeliet er mere end moral, ja faktisk noget helt andet end moral. Men trods alt var det også i nogen grad godt med en forkyndelse af lov og moral. For vel frelses man ikke af moral, men i dag ser vi en hel del gå til grunde uden! Det viste sig da også, at den moraliserende forkyndelse i starten af 1800-tallet ikke bar de store frugter. Slet ikke kristeligt. Så kom vækkelserne, og stik imod, hvad folk i dag ofte tror, så var det vækkelsesprædikanternes særkende, at de forkyndte den uforskyldte nåde for syndere. Det var de gamle rationalistiske præster, der forkyndte moral og lov, mens de unge vækkelsespræster forkyndte Guds kærlighed, så syndere fandt fred i deres hjerte og samvittighed og begyndte at følge Jesus, tjene ham og holde sammen med de andre troende. Denne udvikling kan man se i alle kirkelige retninger: "Af Guds nåde/ alle tråde/ spindes til vor helgendragt", sang Grundtvig tidligt i 1800-tallet. Vilhelm Beck voksede op i temmelig rationalistiske omgivelser, og hans såkaldte "omvendelse" var ikke en omvendelse fra vantro og verdslighed til tro – nej, det var en erkendelse

af at nåden og evangeliet var det primære i kristendommen, ikke loven. Så prædikede han denne Guds kærlighed ud over landet og samlede bevægelsen Indre Mission. I de højeste kulturelle lag i København befandt sig professor H. N. Clausen (1793-1877), nationalliberal politisk koryfæ og oprindeligt noget rationalistisk præget teolog. Men på sine gamle professordage skete der noget overraskende – og ofte overset – med H. N. Clausen: Han begyndte fra 1850'erne at tænke og prædike meget mere bibelsk og evangelisk end før. Han hørte til en tredje retning i dansk kirkeliv, og tager vi Luthersk Missionsforening som den fjerde kirkelige retning, så er det nødvendigt at gøre meget ud af at fortælle, at det netop var nådens budskab, der på en særlig måde blev LMs særkende.

Genopdagelsen af den bibelske og lutherske lære om retfærdiggørelse af nåde ved tro var således i mere eller mindre udpræget grad fælles for dansk kirkeliv og forkyndelse i årene efter 1850. De rationalistiske præster gik på pension, måske noget hovedrystende over det letsindige budskab, deres egne sønner og efterfølgere vovede at prædike, men kirkerne fyldtes bedre end før, og møder afholdtes i ugens løb og mange kristelige aktiviteter voksede frem fra det nyvakte liv.

Vægten flyttedes over på helliggørelsen

I 1880'erne begyndte forkyndelsen at få en ny tendens. Mange var blevet vakte og frelst og havde fundet hvile i deres synders forladelse. Men spørgsmålet var for en del prædikanter: Var folk blevet stående ved omvendelsen og syndernes forladelse? Var troen blevet omsat til et helligt liv i tjeneste for Gud og næsten – eller var det hele blot teori?

HELLIGGØRELSEN BLEV MERE OG MERE ET TEMA I DANSK FORKYNDELSE.

Det kunne ske i form af at glemte sider af det bibelske budskab kom frem igen. Det kunne også ske ved overtagelsen af mindre gode tanker fra den engelsk-amerikanske Holiness-bevægelse,

hvor man lærte, at man kunne blive hellig i et nu, af nåde, ligesom man blev frelst af nåde. I sin mest outrerede (amerikanske) form endte den i syndfrihedslære og fuldkommenhedslære, som vi kender det fra den tidlige pinsebevægelse. I sine mere moderate engelske former gik det ikke så galt, men selve temaet var nok til at virke meget splittende i dansk kirkeliv. Fordi en gruppe i Missionsforbundet ikke fandt dette samfund markant nok i helliggørelseslæren, gik halvdelen af dette kirkesamfund over til pinsebevægelsen. Fordi en gruppe i LM fandt, at Chr. Møller havde taget for meget ved lære af det udenlandske, gik en del over i den nye forening Evangelisk Luthersk Missionsforening.

Indre Mission var også ved at blive spaltet i to foreninger, men fyrede et par missionærer (bl.a. professor Johannes Aagaards farfar!) og havde ellers held til at holde sammen – bortset fra at ungdomsarbejdet i KFUM blev dybt influeret og nærmest overtaget af helliggørelseslæren. Så meget, at den store prædikant Olfert Ricard i sin manddomstid aldrig nogensinde forkyndte den uforskyldte nåde for anfægtede syndere! Man lagde i den forkyndelsestradition megen vægt på kristendommens evne til at forvandle mennesker: Troen kan gøre dig lykkelig og moralsk god – i hvert fald bedre end du var før! På den måde ville man være apologetisk og vise kristendommens sandhed overfor en tid, hvor mange var skeptiske. Som det hedder i en smuk, men indholdsmæssigt tvivlsom sang: "Der er nogle, der bestandig går, som de gik kongebud". Heri hylder man den ideale kristen: "I en verden, der bestandig kun vil tro, hvad den kan se, er de selve livets vidner om Guds gerning, der kan ske". Her er der ikke tale om at Helligåndens virke gennem Ordet og sakramenterne er det, der skal overbevise verden. I stedet er det det helliggjorte, forvandlede menneske, der virker overbevisende på andre. Tanken er ikke helt uden en vis sandhed, men den er meget ensidig og derfor farlig. Jeg vil naturligvis ikke benægte, at det kan gøre et dybt indtryk at møde et menneske, der er grebet af Jesus og har fået sit liv forvandelt. Men at dyrke dette aspekt og synges om de ideale kristne, det er ensidigt og farligt!

Der er næppe nogensinde i vort lands historie blevet prædikeret så meget, for så mange tilhørere, af så mange troende prædi-

kanter som i årene 1890-1920. Men som det er fremgået ovenfor gik der noget galt i de år. Evangeliets forvandlende kraft, helliggørelsen, kom i fokus. Jeg minder om, at tiden generelt var meget optimistisk, og nogle ville så vise kristendommens relevans deri, at kristendommen fremmede det gode og det smukke.

HELLIGGØRELSESFORKYNDELSE PASSEDE IND I DATIDENS OPTIMISTISKE TIDSÅND.

Arvesynd og uforskyldt nåde passede ikke så godt ind i tiden, så det talte man ikke så meget om – eller man nøjedes med at forudsætte det. De troende skulle i stedet udfordres til at vokse og forvandles, og taberen i den forkyndelse var den lille anfægtede mand og kvinde, der fik for lidt åndelig hjælp.

Jeg tror også, at det for alvor var i denne periode, at den danske befolkning lærte at sætte lighedstegn mellem kristendom og moralisme, og ikke uden grund, for ofte hørte det tæt sammen i forkyndelsen. Sådan var det naturligvis ikke for alle og i alle sammenhænge. Mange var opmærksomme på faren og ville holde fast ved den gamle, luthersk-bibelske forkyndelse. Det kom der nogle drabelige opgør ud af i 1920'erne, da en gruppe unge med baggrund i bl.a. IM lavede det oprør, der kaldes Tidehverv. De reagerede mod den foregående generations forkyndelse – i enkelte tilfælde med henvisning til Rosenius – men det vil føre for vidt at gøre rede for dette oprør her! Opgøret kom, desværre, i outreret form, men i sig selv var det nødvendigt.

Det bedste ved de gode gamle dage er, at de er forbi!

Kurt E. Larsen f. 1955

Cand.theol. 1981. Ph.d. Lektor i Kirkehistorie ved Menighedsfakultetet i Århus

Sand og falsk vækkelse

Jeg har fået opgivet et bestemt emne for denne artikel. Den skal handle om sand og falsk vækkelse. Dermed er det forudsat, at der både findes noget, vi kan kalde sand kristen vækkelse, og noget vi kan kalde falsk vækkelse, og at det kan lade sig gøre skelne mellem dem. Der er ingen grund til at betvivle dette. Bibelen viser os, at der vil fremstå åndelige bevægelser, som giver sig ud for at være af Gud, uden at være det. Et påtrængende spørgsmål bliver da, hvordan man kan skelne mellem sand og falsk vækkelse, og om Bibelen giver os nogle sikre holdepunkter for dette?

Hvad menes med ordet vækkelse?

Det er klart nok, at Bibelen giver os hjælp til at vurdere åndelige bevægelser. Det vil jeg komme tilbage til nedenfor. Først skal det imidlertid gøres klart, hvad der menes med selve ordet vækkelse. Hvis vi tager et historisk tilbageblik, ser vi, at de gamle teologer skelnede mellem omvendelsen og troen og betragtede vækkelsen som et led i den proces, mennesket går igennem når det bliver omvendt og kommer til tro. Omvendelsen blev forstået som den proces at mennesket får øjnene op for sin sande situation i forhold til Gud og oplever angst for Guds dom over synden. Troen blev derimod defineret som den tillid til Guds nåde, som

kommer, når mennesket hører budskabet om, at alle synder tilgives for Jesu skyld.

BEGREBET VÆKKELSE BLEV ALTSÅ DERMED KNYTTET TIL OMVENDELSEN, SOM SAGLIGT SET GÅR FORUD FOR TROEN.

Det svarer i realiteten også til Bibelens fremstilling. At et menneske bliver vækket, betyder i følge Bibelen, at det erkender sin synd og sit sande forhold til Gud. Et eksempel, som viser hvordan dette sker, er beretningen om apostelen Peters tale på pinsedag. Peter anklager sine tilhørere for, at de har gjort sig skyldige i, at Jesus blev korsfæstet. Denne forkyndelse vækkede folkemængden. De indså hvad de havde været med til, og at de havde begået en uhyrlig synd. Derfor spurgte de Peter, hvad de nu skulle gøre. På det tidspunkt, hvor de stillede dette spørgsmål, befandt de sig i vækkelsen. De frygtede for dommen over deres synder, og de så ingen udvej. Og netop i denne situation forkyndte Peter evangeliet for dem. Den eneste redning for dem alle, var at modtage syndernes forladelse i Jesu navn, og at lade sig døbe (ApG 2,37-38). Sand vækkelse består altså i, at men-

nesker føres til syndserkendelse og derved bliver beredt til at modtage troen på syndernes forladelse.

Vækkelse som historisk fænomen

Både Skriften og kirkehistorien viser os, at der kan være epoker i et folks historie, hvor vækkelser kommer på en sådan måde, at mange mennesker berøres af dem. Det er altså med rette, man taler om vækkelsestider og vækkelsesbevægelser. Hvis vi studerer Bibelens fremstilling af sådanne perioder i Israels historie, får vi en rigtig forståelse af dette fænomen. Et eksempel som er nærliggende at trække frem, er fortællingen om kong Josijas reform. Den brød ud i en tid, hvor folket igennem længere tid havde ignoreret Guds ord og ikke været optaget af at leve efter det. Redningen fra denne åndeligt farlige situation kom ved at, der var en, der opdagede en bogrulle i templet. Guds ord var skrevet i bogrullen, og oplæsningen af den førte kongen og folket ind i samvittighedsnød og syndsbevidsthed, og det førte til, at Herren holdt sin dom over folket tilbage (2 Kong 22-23).

I GT kan vi også læse om, hvordan vækkelser kunne bryde ud udenfor Israel. Beretningen om profeten Jonas er et eksempel på dette. Han blev af Herren sendt til Nineve for at forkynde Guds dom over byen. I Jonas' Bog 3 kan vi læse, at det førte til, at både kongen og folket vågnede op og angrede deres synder, og for sin store nådes skyld holdt Gud dommen tilbage.

Vi får en tilsvarende forståelse af vækkelsen som folkebevægelse når vi læser i NT. Et nærliggende eksempel er den bevægelse som fulgte Johannes Døberen. Hans opgave var at berede en vej for Herren ind til hans eget folk. Før Jesus begyndte sin offentlige gerning, stod han derfor frem og lod den domsforkyndelse lyde, som Gud havde pålagt ham. Derved blev en stor menneskemængde kaldt til omvendelse. Johannes' mål var imidlertid at forberede disse mennesker til mødet med Jesus Kristus og til den Guds nåde, som han ville give dem (Matt 3).

Bibelen viser altså, at sande vækkelsesbevægelser kendetegnes ved, at mennesker føres til syndserkendelse og tro. Disse to kendetegn er gennemgående i Skriften. Til trods for historisk distance og kulturelle forskelle der hvor vækkelsen slår igennem, er disse grundlæggende kendetegn de samme. Hermed er vi

altså kommet frem til et grundlæggende kriterium med tanke på at vurdere vækkelser i vor egen tid.

Hvordan bedømme?

Historien viser, at mange vækkelsesbevægelser ikke er helt entydige, og at nogen af dem også får en usund slagside. Usunde træk kan også opstå i de vækkelser, som har det særpræg, jeg nævnte ovenfor. Vi må derfor se i øjnene, at det ikke er enkelt at vurdere vækkelsesbevægelserne.

MAN FÅR BEHOV FOR AT KUNNE SKELNE, IKKE BARE MELLEM SANDT OG FALSKT, MEN OGSÅ MELLEM DET SUNDE OG DET USUNDE.

Alligevel er vi kaldet til at vurdere de bevægelser, vi står overfor i vor tid. Dette kald gælder først og fremmest dem, som har hyrde- og lederansvar, men det gælder også enhver troende. Vi må derfor holde fast i, at det grundlæggende kendetegn på en sand vækkelse er, at den følges af syndserkendelse og tro. Bevægelser indenfor kristenheden, som ikke har dette kendetegn, har vi god grund til at møde med skepsis og afvisning. Når dette er sagt, må det imidlertid også nævnes, at Bibelen giver os nogle kriterier til bedømmelse af åndelige bevægelser, der *går udover* dem jeg har påpeget indtil nu. Det skal vi nu se nærmere på.

For det første viser Skriften, at vi skal lægge mærke til, hvad en vækkelse fører til hos dem, som bliver berørt af den (Matt 12,33). Vi skal med andre ord se på vækkelsens frugter. Fører vækkelsen til, at mennesker bryder med deres gamle livsførelse, og til at de får et nyt liv? Og videre: Fører den til, at de gør gerninger, som er præget af troens taknemlighed over frelsen? Den slags gerninger bliver jo i Skriften holdt frem som kendetegn på den levende tro (Jak 2,17).

Når vi forsøger at vurdere åndelige bevægelser ud fra dette kriterium, må vi imidlertid være forsigtige, så vi ikke uden grund fradømmer nogen en levende tro. Der er et forhold som giver os ret til kategorisk at sige, at et menneske trods sin bekendelse

ikke er en kristen, nemlig at vedkommende afviser Guds ord om, hvad der er ret og galt, og vælger at leve stik imod Guds ord (Gal 5,21). Kristne bevægelser, som legitimerer synd og etisk frafald, skal vi derfor afvise. Ja, vi skal holde os fra dem, selv om den forkyndelse, man kan høre der, kan give indtryk af at være evangelisk.

For det andet er det nødvendigt at spørge, om den bevægelse, vi står overfor, medfører en kærlighed til den sande *bibelske* lære? Med dette mener jeg selvfølgelig ikke, at man kan regne med at finde en fuldkommen læreforståelse blandt mennesker, som er kommet med i en vækkelse. Spørgsmålet, som bør rejses, er derimod, om vækkelsen har skabt en trang til at søge Bibelens lære om Jesus, og om forholdet til Jesus også skaber et forpligtende forhold til alt det, Bibelen lærer. En sand bibelsk lærebevidsthed er bestemt af troens forhold til Jesus selv. I vor tid er det meget nødvendigt, at der skabes en sådan kærlighed til Jesus og Bibelen. I højere grad end tidligere står vi overfor populariserede, liberalteologiske forsøg på at skabe et skel mellem Skriftens Jesus og den virkelige Jesus, og ubefæstede troende lader sig drive med af dette.

Bedømmelsen af de menneskelige redskaber

Det sidste, som jeg vil nævne her, er, at Bibelen lærer os at vi også skal rette vort blik mod de personer, som menneskeligt talt er vækkelsesbevægelsernes ophav eller redskaber. Vi vægrer os måske imod det, fordi vi ikke vil dømmе vore medmennesker – og måske allermindst dem, som er ledere i store åndelige bevægelser. Men hvis vi tænker efter, er det alligevel ikke så underligt, at vi formaner os til at vurdere dem. Mere end en gang har det vist sig, at den magt og indflydelse, som findes på det personlige plan, bliver helt afgørende for den overbevisning og de synspunkter, som et menneske tilegner sig. Medierne og underholdningsindustrien viser desuden, at der er ufattelige muligheder for manipulation og irrationel påvirkning af mennesker i vor tid.

Det er heller ikke vanskeligt at påvise den slags forhold indenfor kristenheden. Mange forkyndere og præster har for længst taget suggererende og manipulerende virkemidler i brug, og de ser ud til at være i stand til at skabe store bevægelser – ikke

bare ved deres metoder, men også ved deres personlige påvirkningskraft. Frugterne af denne virksomhed er imidlertid tydelige for enhver, som vil se dem. De viser sig som en persondyrkelse og personafhængighed, som sætter Jesus udenfor. Derfor må der også siges noget om forholdet mellem vækkelser og de personer, som er vækkelsens udvalgte redskaber, med henblik på at kunne skelne mellem sundt og usundt, falsk og ægte.

KIRKENS HISTORIE VISER, AT DE STORE OG BETYDELIGE VÆKKELSER NETOP ER KNYTTET TIL BESTEMTE PERSONER, SOM GUD HAR UDVALGT OG KALDET.

Det var ikke mindst tydeligt på reformationstiden. Man kan også tænke på den rosenianske vækkelse, den haugianske vækkelse i Norge eller de vækkelser, som fulgte Moody i USA. Grunden til, at Bibelen formaner os til at vurdere disse menneskelige redskaber, er altså, at nogen af dem er Guds sande tjenere, mens andre faktisk er falske profeter og forkyndere (Matt 7,15-16).

Når vi skal foretage denne vurdering, er det en hjælp at påpege, at man også i de andre religioner og i det politiske liv kan se bevægelser, som fremtræder som en form for vækkelser. Underligt nok er disse bevægelser fremtrådt med enkelte træk, som, jeg mener, kendetegner den falske vækkelse. Det fører tanker i retning af, at onde åndsmagter driver deres spil og forfører mennesker ved at danne surrogater i stedet for det sandt Åndelige. Mine tanker går i den retning, også fordi det er et tydeligt historisk fænomen, at de bevægelser, jeg her tænker på, kan føres tilbage til enkeltpersoner, som trådte frem som ledere med en bestemt salvelse.

Her kan både nazismen og kommunismen tjene som tydelige eksempler. Kommunismens indoktrineringsprogram havde vækkelsens præg i den forstand at det sigtede mod at skabe en bevidsthed om menneskets situation i classesamfundet og en overbevisning om revolutionens og oprørets nødvendighed. Nazismen bar vækkelsens præg i den forstand, at den greb mennesker med en dæmonisk overbevisning om førerens ufej-

Arne Helge Teigen f. 1957

Cand.theol. fra MF i Oslo 1984. Lærer og stipendiat ved Fjellhaug Missionshøjskole.

barlighed og om den ariske races overlegenhed. De, som blev grebet af disse bevægelser, mente at deres øjne blev åbnet for bestemte realiteter. Dette skabte en nærmest religiøs tro, som medførte de største grusomheder.

Det opleves måske overdrevet at trække nazismen og kommunismen ind i denne sammenhæng, hvor vi lede efter kriterier til bedømmelse af falske vækkelsesbevægelser i kristenheden. De nævnte politiske bevægelser har træk, som gør, at vi vægrer os ved at foretage en sammenligning. Trods væsentlige forskelle er der alligevel en afgørende lighed som vi skal bemærke. Både de dæmoniske politiske bevægelser og de bevægelser som styres af falske profeter og hyrder, præges af at enkeltpersoner får en omfattende og irrational *personlig* magt over deres tilhængere. Et yderliggående eksempel på, hvor galt det kan gå, er den sørgelige sag fra den svenske by, Knutby. Pinsepræsten, Helge Fossmo, blev idømt livstid for at have arrangeret mordet på sin hustru og et mordforsøg på sin elskerindes mand. Personlig og usund dominans over andre mennesker sker imidlertid også i andre bevægelser eller menigheder.

Lad os derfor tage Jesu advarsler mod de falske profeter alvorligt. Hvad kendetegner dem? Jesus siger netop, at de samler mennesker om deres person, at de forfører deres tilhængere, at de udnytter dem og fører dem ind i et sværmerisk og personafhængigt livsmønster. Disse kendetegn skal vi se efter og vurdere, selv når vi har at gøre med forkyndere eller præster som kan gøre undere og tegn, og få masserne til at følge sig. Undere og tegn er ifølge Jesus Kristus ikke et sikkert kendetegn på, at en bevæ-

gelse er fra Gud (Matt 24,21.24).

Luther og Rosenius sørgede, da mennesker begyndte at dyrke dem i stedet for den Herre, de tjente, og de advarede mod denne dyrkelse. Det, som kendetegner den sande bibelske vækkelse, er da også, at de, som er dens menneskelige redskaber, gør som Johannes Døberen og stiller sig selv til side, så mennesker kan rette blikket mod Jesus. En anden sag er, at Herren tugter de personer, som han bruger til at forkynde hans navn blandt mennesker. Et kendetegn på vækkelsens mænd og kvinder er derfor, at de oplever Herrens tugt, og ved den gøres så små at de trods stoltheden i den gamle natur alligevel peger bort fra sig selv og hen på Jesus.

Lad os konkludere med, at det ikke er nogen enkel sag at vurdere åndelige bevægelser, men vi er alligevel forpligtet til at gøre det. Det jeg her har skrevet kan kun give en begrænset hjælp, da flere sider af problematikken ikke er behandlet tilstrækkeligt. Vi må heller ikke glemme, at den vurdering, som til enhver tid skal foretages, skal sigte imod at hjælpe enkeltmennesker, så de føres ind i en sand tro på Jesus og bliver bevaret i den. Lad os derfor gøre som der står i 1 Tim 4,16: give agt på os selv og på læren. Gør vi det, har vi Guds løfte om frelse for os selv og for dem, som hører os.

Forkyndelse og vækkelse

"Det er tankevækkende, at lægge mærke til ændringen i begrebet "vækkelse". Der er sket en udvikling fra at der var tale om en bevægelse i selve det danske folkeliv over noget som skete i missionshuset, og senere igen noget der hørte til på ungdomslejre og sidst et fænomen der sker på vore efterskoler", siger Jan Risbjerg. Han er 41 år og har sammen med sin familie boet de sidste 13 år i Tarm. Til dagligt er Jan viceskoleleder på den kristne friskole i Skjern. Jan Risbjerg var også for 1½ år siden en af initiativtagerne til en frimenighed i Tarm.

"Forkyndelsen er absolut afgørende", fortsætter Jan Risbjerg på spørgsmålet om, hvordan forkyndelsen opleves i dag. "Men der er vel en fare for, at en ensidig stærk vækkelsesforkyndelse kan komme til at fremstå mere psykologisk virkende end Kristusforkyndelse. Jeg tror ikke, at det sker med en fejlagtig bagtanke, men man kan som tilhører opleve det sådan."

Savner Åndens susen

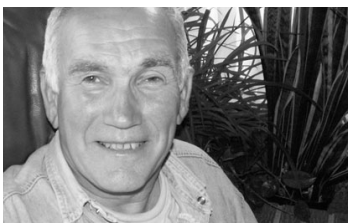
"Jeg har også en fornemmelse – men det er blot en fornemmelse – af at der så at sige skal mere til i dag, for at gå åndeligt fallit. Selv en klar prædiken, hvor lovens tale kommer til orde, rammer ikke. Måske skal der gøres et større arbejde for at "berede jorden". Forskellige former for identitetskriser skal måske blotlægges i

forkyndelsen for at vi som tilhørere bedre kan forstå, hvad der egentlig siges."

Her er Jan Risbjerg og samtalens anden person, Henning Juhl, som ligeledes bor i Tarm helt enige: "Fra tilhørerne er der en bestemt forventning, nemlig at prædikanten har noget på hjertet, noget som han ønsker at få formidlet. Nogen gange, og desværre måske ikke så sjældent endda", siger Henning Juhl, "så fornemmer man, at det mere er en slags åndeligt foredrag, der lyttes til i missionshuset. Målsætningen må aldrig blive, at går vi blot alle glade og tilfredse hjem efter mødet, så er det et vellykket møde. Jeg kan godt savne lidt mere lidenskab over forkyndelsen. At det er vigtigt at få afleveret et budskab som prædikanten har fået fra Gud. Sproget og indholdet skal være ægte. Det betyder mindre om det er smart og pædagogisk bygget op, men der skal være et klart indhold."

Fordele og ulemper

"Der er nogen klare fordele i ordningen, at forskellige prædikanter kommer i frimenigheden og i missionshuset", siger Jan Risbjerg. "Prædikanterne har forskellig alder, uddannelse, evner, og fremtrædelsesformer. Men det er absolut et minus, at det er som om, at alle prædikener er ens. Alle skal igennem alt. Men hvem

Jeg er i en alder, hvor det kan være uhyre vanskeligt at gå fallit. Det er svært at være tro over for Guds kald.

Blandt os i den mere "satte" generation, er vi mange som tænker, at vi ikke har brug for vækkelsen selv. Det er noget som hører de unge til. Det er jo netop den begyndende forrådnelse, at tænke sådan, siger 57-årige Henning Juhl fra Tarm.

tales der til? En prædiken kan godt målrettes uden at den bliver uaktuel for dem, som ikke lige er i målgruppen."

"Måske er prædikanterne blevet mere forsigtige de sidste 40 år", supplerer Henning Juhl. "Jeg er med mine 57 år lidt ældre end Jan, og der skete noget sidst i 60'erne og først i 70'erne rent indholdsmæssigt i forkyndelsen. I dag ser vi måske mere på prædikanten end på Gud? Selvfølgelig er tiden en anden i dag, men vækkelse er dog det samme. At gå ind gennem den snævre port, eller at opgive sit eget over for Gud, og blot have friheden til at tro på Jesus. At blive en kristen er ikke at beslutte det, men at blive reddet og blive frelst af Jesus", fortsætter Henning Juhl. "Jeg er i en alder, hvor det kan være uhyre vanskeligt at gå fallit. Det er svært at være tro over for Guds kald. Blandt os i den mere "satte" generation, er vi mange som tænker, at vi ikke har brug for vækkelsen selv. Det er noget som hører de unge til. Det er jo netop den begyndende forrådnelse, at tænke sådan. Fornyelsen udebliver, og kristentroen bliver en livsstil. Hvis så en prædikant kommer og forkynder et vækkelsesbudskab, da vil reaktionen måske være særdeles kraftig netop fra min generation. Er der nogen som skal anfægte, at vi er kristne? Kan vi blive fri for en sådan tale! Men Gud er ikke bare en god ven, han er hellig og retfærdig. Uanset alder og anciennitet i missionshuset, da behøver vi syndernes for-

ladelse hver dag. Og jeg behøver også en forkyndelse, hvor jeg bliver afklædt i min egen selvtrefærdighed."

Hvad der ikke nævnes

"Der er faktisk ting fra Guds Ord som sjældent bliver nævnt", siger Henning Juhl. "Her tænker jeg ikke på mere specielle områder, men hvor ofte bliver egentlig fortabelsen mulighed forkyndt? Det er vanskeligt at prædike om, selv i et missionshus, men vi må ikke falde for fristelsen til at springe denne konsekvens og realitet over."

Jan Risbjerg nikker og samtykker. "Netop at jeg den enkelte er en synder og at synd adskiller fra Gud, det må frem på prædikestolen i en klar, alvorlig og sjælesørgerisk tone. Mange af os tumler jo rundt med spørgsmål og lever et liv, hvor fristelser og fald er en realitet. Og vi blander det at være et Guds barn og konsekvenserne af at være et Guds barn sammen. Det er frimodighedsdræbende. Det har jeg brug for at få afklaret i forkyndelsen, men som jeg var inde på tidligere: Her kommer den nærværende forkyndelse ind som noget afgørende. Netop som Henning nævnte: At det ikke bliver et åndeligt foredrag, men en skriftudlægning fra en levende og engageret person, som har fået kaldet og opgaven til at være prædikant!"

Artiklen er oprindeligt skrevet til Indre Missions Tidende, hvilket forklarer, at den direkte henvender sig til IM's venner. Den blev bragt første gang for ti år siden kort før højskoleforstander Asger Dahl Sørensen's alt for tidlige død. Den bringes her med tilladelse fra redaktionen af Indre Missions Tidende.

Hvor bliver vækkelsen af?

TEMA

16

Af Asger Dahl Sørensen

Vi ønsker vækkelse – ja – men ønsker vi dens forudsætninger: Kald til bod, bøn, forbøn, opgør, vidnesbyrd, forkyndelse til omvendelse?

Måske vil det følgende komme til at bestå mest af spørgsmål. Det er nogle tanker, som har anfægtet mig i stigende grad: *Hvor bliver vækkelsen af?*

Jeg tror, at det spørgsmål lever i en del af Indre Missions venners sind. Hos nogle som følge af en Gudskabt nød for egen og andres frelse. Hos andre måske af skadefryd over, at vækkelsen netop ikke kommer. "Der kan I se, spar jeres bønne møder og iver efter mission – tiden er jo løbet fra alt det. Er der for resten ikke også noget med, at K. L. Aastrup siger i en salme (DDS 352,2), at vi hverken kan gøre fra eller til – så la' hellere være!" Atter andre trøster sig med Es 55 om Guds ord, der som regnen og sneen aldrig vender tomt tilbage. Eller – ja, det er næsten en gudsbespottelig tanke – er det Gud, der holder vækkelsen tilbage?

Gud vil vækkelse!

Herom vidner hele Skriften, ja alt, hvad Gud har gjort fra skabelsens dag. Han vil, at mennesker skal være i kærlighedens forhold til ham. Skriftens spydspids er kaldet til omvendelse: "Dette

ene må I ikke glemme, mine kære, at for Herren er én dag som tusind år, og tusind år som én dag. Herren er ikke sen til at opfylde sit løfte, sådan som nogle mener, men han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse" (2 Pet 3,8-9).

Det er underligt, at Gud vil vækkelse – tænk bare på, hvem vi er! Som om syndere er noget at samle på! Vel er der nogle, der mener, at de nærmest gør Gud en tjeneste ved at være velvillige over for ham, og at frelsen er en evangelisk selvfølge. Måske er manden, der kom til bryllup uden bryllupsklædning på, mere almindelig end vi aner: "Selvfølgelig hører jeg hjemme her, er jeg måske ikke god nok i mig selv?" Men det er jo netop farisæersind.

Men Gud skyr ingen anstrengelse for at frelse sine fjender. Han er villig til at bære folks bebrejdelser og hån for smøleri. Selv ligegyldighed (evt. hos sin kirke), bitterhed og forfølgelse får ham ikke til at opgive kaldet til omvendelse. Han har også investeret det utrolige, ja ligefrem det tåbelige i frelsen: Hans egen eneste søn! Det er ikke til at begribe. Enhver anden fornuftig ville for længst have sagt: "Så må I også passe jer selv, når I nu absolut vil være fri for mig." Men det har Gud ikke sagt endnu.

Er det os, der stopper for vækkelsen?

Er det hele blevet en stivnet selvfølge for os? Er vi blevet døve, er det med kristentroen blevet dagligdag, noget vi bare kender, har fod på. Er anfægtelse og undren over frelsen blevet afløst af en farisæisk rutine? Da Jesus kom til Nazaret blev hans undergørende kraft bremset af hans bysbørns vantrø. "Og han gjorde ikke mange mægtige gerninger der på grund af deres vantrø" (Matt 13,58). At Jesus var et forstyrrende element i Nazaret, er tydeligt nok: Nu gik det hele så godt og stilfærdigt, sådan som det plejede, og det er nu også det nemmeste.

HAR VI VÆNNET OS TIL GRÆNSERNE, TILSTANDEN, SÅ ENHVER FORANDRING FORSTYRRER OG ER AF DET ONDE?

"Før du kom, levede vi så fredeligt med hinanden, både missionsfolk og så alle vi andre, her i sognet," sagde en bonde til præsten, hvis forkyndelse fik den søvntunge åndelighed i sognet til at plirre med øjnene. Vi repræsenterer i vort folk og i vor kirke i høj grad "Jesu hjemby"! Han hører jo hjemme her. Det har vi en gammel aftale med Gud om gennem vort medlemskab af hans kirke. Men kan han være her?

Kender han os ikke?

Det er forfærdelige ord, Jesus udtaler: "*Mange vil den dag sige til mig: Herre, Herre! Har vi ikke profeteret i dit navn, og har vi ikke uddrevet dæmoner i dit navn, og har vi ikke gjort mange mægtige gerninger i dit navn? Og da vil jeg sige dem, som det er: Jeg har aldrig kendt jer. Bort fra mig, I som begår lovbrud!*" (Matt 7,22-23). De kendte ham jo utrolig godt: De havde profeteret, gjort ting, som fremkalder misundelse: Tænk! Se, hvor de kan! Og så kender han dem ikke! Jo, det gør han jo, men han kender dem ikke som nogle, der havde brug for ham, hang ved ham. De kunne jo godt selv. De havde brug for hans navn til undergerninger osv., men frelsen klarede de selv – åbenbart.

Vi har traditioner, gerninger, men er de fyldestgørende i hans øjne (Åb 3,2)? Hvad er det for gerninger, vi selv satser på? Gave-

tal, deltagerantal, elevtal, spaltemillimeter? Antal møder, minutters bibellæsning, bøn, fremstød? Grad af positiv omtale og velvilje? Alle disse ting, hvor gode og rigtige de er i sig selv, kan blive til "lovbrud", hvis de optager pladsen for Jesus.

HAN ØNSKER AT KENDE OS SOM PLAGEÅNDER, DER TIGGER OM NÅDE.

"Vi er tiggere!" skal have været Luthers sidste ord. Jesus kender ikke den selvhjulpne, "raske" synder, der ikke har brug for lægen. Vi husker Jesu ord om farisæeren på vej hjem fra templet. Hvad siger Jesus om os?

Vil vi betale for vækkelsen?

Koster den da noget? Ja, og det ved vi meget godt. Den koster opgør, ydmygelser, ny begyndelse, ny bekendelse – og vel at mærke for os selv først! Er du villig til at lade dig gennemlyse af Ordet, stå nøgen, ubeskyttet for ham? Vil du bede Salme 139: "Ransag mig, Gud"? Vi bør besinde os på dette, ellers bliver vi frataget navnet. Ikke vort navn af at være kristne – det klammer mange navnekristne sig til, alt skal endelig være så i orden i det ydre. Men hvad siger Jesus? Bruger han det samme navn om os, som vi bruger om os selv?

Vækkelser koster.

DET ER EN ALMINDELIG ERFARING, AT HVOR VÆKKELSEN BEGYNDER, DER BLIVER DET DYRERE AT BEKENDTE JESU NAVN.

Skellet trækkes ubønhørligt op. Så skal der kamp til for ikke at skamme sig ved navnet eller ved folk, der bærer hans navn. Ikke fordi vi skal søge, hverken det anderledes eller hånen, men lidelsesfællesskabet dukker op.

Kan vi selv høre?

"Styrk det, der er tilbage," blev der sagt til menigheden i Sardes (Åb 3,2 – 1948-oversættelsen). Hvad var det? Høresansen! Ja, for vejen til vækkelse og fornyelse i Guds kirke begynder med at

høre Guds ord, måske igen. Det er alene ordet, der kan vække syndere til live og gøre troens og nådens under i menneskers liv. Evangeliets hensigt er, at kalde til omvendelse – ikke holde foredrag for os. Findes der nogen mere markant vækkelsesprædikant end Jesus? Det er alene ordet om Jesu død og blod, der kan sætte syndere i levende forbindelse med Jesus.

VI KAN GODT I VORE SAMMENHÆNGE VÆRE FRISTEDE TIL AT SATSE PÅ VORE KAMPAGNER OG FREMSTØD, VORE OPMÆRKSOMHEDSSKABENDE PÅFUND, MEN INTET KAN ERSTATTE VIDNESBYRDET OM JESUS.

Der bliver talt meget om fællesskabet for tiden. Men det er ikke et spørgsmål om at få folk indenfor i missionshuset eller kirken og så tro, at de bare ved at sidde der kan sidde sig til en tro! C. Bartholdy beskriver i sine erindringer en præsteerfaring, som nytter i dag: Han begyndte på sine husbesøg med at formane folk til at gå i kirke, men han opdagede, at det kun skabte fari-sæere. Derfor formanede han i stedet til omvendelse. Hold fast ved ordet!

Vi har en fin teologi

I de senere år er bevidstheden om en ret teologi blevet styrket. MF, DBI osv. er opstået. Vi holder gerne foredrag om vor fine teologi, hvis nogen skulle være interesseret. Men hjælper det, hvis den fine teologi følges af vantrø og ulydighed? Det var jo ikke på grund af sine bysbørns blakkede teologi, at Jesus ikke kunne gøre undere i Nazaret.

Selvfølgelig er der sammenhæng mellem lære og liv og ikke et ondt ord om ordentlig og bibeltro teologi og undervisning. Det er ikke, fordi jeg bryder mig om at sige det, men noget tyder på, at Østasiens og Østafrikas efter vor opfattelse noget skævenede og skrutyggede teologi, ikke stiller sig hindrende i vejen for, at Gud kan skabe store vækkelser. Det anfægter min ortodokse, bibeltro MF- og IM-sjæl.

Hvor bliver I af, I præster?

I præster med den fine teologi, de gode taler, den højt besungne IM-baggrund? Hvor er centrum i jeres fine prædikener blevet af? Er nådekaldet til synderes omvendelse forsvundet i ønsket om at leve op til det moderne menneskes behov for terapi og underholdning, så det kan klare det vanskelige liv? Hvad siger I til begravelse, på plejehjemmet, husbesøg?

Gud bliver ofte bagtalt og angrebet i sin egen kirke gennem forkyndelse og liv og vel at mærke af folk, som gerne vil redde ham: "Nej, han er ikke så mørk, streng, nidkær. Han er til at snakke med, få en ordening med". Gud reduceres til at være en frelsesautomat og velfærdsofficer. Forsoningens nødvendighed og faktum fornægtes igen og igen. Det er ikke sært, at vækkelsen udebliver, for Guds Helligånd ved ikke af noget andet til frelse end Jesus som korsfæstet. Lyder ordet om korset ikke, har vækkelsens Ånd ikke noget redskab at bruge.

Har I præster glemt, hvem jeres sognebørn er – fortabte syndere, der ikke kan nøjes med mindre end Jesus til frelse? Er kaldet til vækkelse og omvendelse under jeres sognekirkelige niveau? Ligeså med solidariteten med det troende lægfolk? Ikke fordi præster skal rende med emblemer, men alligevel!!

I IM-forkyndere?

Man kan ikke "vække og bevare" folk ved at fortælle gode historier om gamle dage eller ved at pege på IM's dyder i dagens folkekirkelige elendige sump. Der skal krop i forkyndelsen, bibelsk nerve og substans. Der skal tales som Guds ord taler om Gud, om mennesker og om forholdet mellem Gud og mennesker. Moralisme og symptombehandling redder intet.

Jeg siger ikke, at alle gør sådan, men det kan godt bekymre, at så meget af det, der lyder, er benfrit og ufarligt. Det er let at ende i almindeligheder og folkereligøse floskler. Det kan godt være hyggeligt og inkluderende, men hvem vækker det? Har vi trukket tænderne på vore ord ud ved at have vænnet vore tilhørere til, at "det ender alligevel godt"?

Og hvordan med de opsøgende, evangeliserende husbesøg, samtalen med "dem der er udenfor"? Sommetider spørger jeg

mig selv, om vi prædiker alt for meget og alt for dårligt. I stedet skal vi måske opprioritere ved at forkynde sjældnere og bedre.

I troende lægfolk?

Har I glemt jeres præster og forkyndere? I skal holde jeres forkyndere fast på Guds ord. Det er der selvfølgelig også andre der skal: Provst og biskop og ikke mindst dem selv. Men det er jer, den troende menighed, der har ansvaret for læren i sognet. I skal holde dem fast ved forbøn, medleven, formaning og opmuntring. Udgangspunktet er ikke jeres eller præstens meninger, men det Guds ord, vor kirke er bundet til. Vi skal som menighed ære embedet – ja! Ved at bruge det på de vilkår, det er bygget på.

Hvad med nøden for andres frelse? Kan du lade være med at tale om det, du har set og hørt? Intet, hverken taler, prædikener, kampagner osv., kan erstatte lægmandsvidnesbyrdet. Op gennem kirkens historie er det igen og igen det ene menneskes vidnesbyrd om Jesus til det andet, der har båret vækkelsen.

MÅSKE SKAL EMNET FOR DE KOMMENDE BEDEMØDER VÆRE NOGET OM MANGLEN PÅ NØD.

Forskel på forkyndere

Er I bevidste om, hvem I sender bud efter til missionsugen? Hvad hører I efter, vurderer efter? Ofte er det ikke bare at høre, hvad der bliver sagt, men også, hvad der ikke bliver sagt. Forkyndelsen skal være ren, dvs. ublandet. Vi kan ikke nøjes med at sige: "Han sagde jo også meget godt!" Det er meget vanskeligt, men nødvendigt at bedømme ånder. Det kræver bøn, visdom og kærlighed til sandheden.

Det er let at kildre menneskers øren, det er rart at samle mange. Hvordan er det vi tænker? "Ve mig, om jeg ikke når de mange!" Men er det efter Jesu ord? Paulus ville gerne nå mange, men han ville ikke gå på kompromis: "*Jeg havde besluttet, at jeg hos jer ikke ville vide af andet end Jesus Kristus, og det som korsfæstet*" (1 Kor 2,2). Så måtte det briste eller bære. Måske når vi ingen, fordi vi kun vil nå mange.

Skellet

Det er et grimt ord i vor sammenhæng. Nedbryder evangeliet da ikke mure og sletter skel? Jo. Men det sætter også skel. Hver gang vækkelsen er brudt ud, har den sat skel blandt mennesker i sogne, familier. Det har Jesus sagt en hel del om. Men hvis missionsfolk er ufarlige, aldrig er salt, aldrig snakker om vejen til frelse, råder kun ligegyldigheden.

HVIS DE KRISTNE IKKE SMITTER, BEHØVER MAN JO IKKE HOLDE SIG PÅ AFSTAND AF DEM.

Men Guds ord skaber konfrontation og skal gøre det.

Skellet er nødvendigt for dem, der er udenfor, for at de kan blive klar over, at de skal indenfor. Og nødvendigt for dem, der er indenfor, for at de ikke skal komme udenfor. Dette er et angreb på vor trang til at stå os godt med mennesker. Vi skal da heller ikke bryde noget i stykker, men hvor det kommer til et valg, skal der ikke være nogen tvivl.

To retninger

Vækkelse betyder noget udadrettet. Guds kald til omvendelse skal ud til mennesker. Have ben at gå på. Der skal være nogen til at sige det, så folk kan høre det til tro. Og der skal efter Jesu ord begyndes fra Jerusalem, dvs. hvor vi bor. Der lyder et kald til den troende menighed om at bryde ud af isolationen, anonymiteten. Vi skal ikke vente til folk sender bud – det gør de bestemt ikke - men gå, hvor han sender os.

Vækkelse går også indad. Det er nemlig kun ordet om Jesus, der kan nedbryde alt det i en synder, der spærrer vejen for evangeliet – og det er meget: ligegyldighed, hovmod, urenhed, overtro osv. Gud Helligånd vil overbevise om synd, retfærdighed og dom. Men også opbygge, skabe tro og kærlighed til Gud. Ikke at mennesker skal til at gøre en hel masse for at blive frelst, men Gud skal have lejlighed til at komme til med sit ord og sin ånd i menneskers liv.

Guds ord dømmer

Vi skal lære syndefaldets konsekvenser i vort liv at kende, dels gennem Guds ord og ved at kende os selv og andre, især når det gælder forholdet til Gud. Utrolig meget af den forkyndelse, der lyder i vor kirke, er bygget på et forkert menneskesyn, på antagelser, der ikke holder stik. Folk kan ikke genkende sig selv, og derfor træffer en sådan forkyndelse ikke nogen hjemme. Det samme gælder mange personlige vidnesbyrd. De er ikke i overensstemmelse med vor virkelighed som kristne, men så tit pyntet op til et ideal, vi synes de bør leve op til.

Jesus måtte hjælpe Nikodemus til at forstå sig selv, inden han kunne fatte evangeliet. Den samaritanske kvinde, den rige yngling osv. ligeså. Natan måtte hjælpe David. Vi kan ikke nøjes med oplysning, men må vove at lægge ord til lovens dom, gøre syndefaldets følger konkrete

i det enkelte menneskes liv. En har sagt, at vi skal bruge 90% af tiden til at overbevise om synd. For kun Guds lov bider på synden, sådan at den bliver synlig og til et problem. Den bringer os i nød – og skal gøre det.

Centrum

Vi snakker så meget om, hvad mennesker burde gøre: Læse i Bibelen, bede, komme, ofre, tjene, være positive. Vi bruger mange ressourcer på at få folk til at opføre sig, som om de var kristne. Det er da vigtigt med et positivt forhold til kirke og præst, IM, MF osv. i rækken af de mange emblemer. Vi spørger hellere til deres holdninger til dit og dat.

Men den vej duer ikke. Det hele begynder med centrum: Kærligheden til Jesus.

DE GAMLE VAR IKKE FORKERT PÅ DEN, NÅR DE FRIMODIGT SPURGTE TIL FOLKS FORHOLD TIL JESUS.

Alle mennesker har nemlig på forhånd et forhold til ham: Deres synd slog ham ihjel! Vi ved, at det nytter ikke at prøve at rende fra skylden. Og det at prøve, er i sig selv et forhold til ham!

Men det er jo heller ikke skylden, der er centrum: Det er hans kærlighed til syndere. Han døde jo ikke blot på grund af vor synd, men for os, af kærlighed til os. Han vil ikke dømme, men tage imod. Men hvem kan tro det? Det kan den, der af Helligånden får skabt en sand tro på hans gerning for os i hjertet. Det er centrum.

Tiden

Alt dette kan lyde helt umuligt i vore øren – for tænk på tiden, vor tids mennesker! De vil jo ikke. Er ligeglade og verdsliggjorte, har travlt. De viser intet behov for en nærmere kontakt med Gud. Tværtimod. Og det vælter ind med nyreligiøsitet, som vi ikke forstår en pind af. Hvordan skal vi så kunne snakke med folk om evangeliet?

DER ER MANGE GRUNDE TIL AT LADE SIG SKRÆMME AF TIDEN OG DENS MENNESKER. MEN MON IKKE DET ALTID HAR VÆRET SÅDAN?

Lad os få Jesus til at sætte os på rette plads: *"Høsten er stor, men arbejderne få. Bed derfor høstens herre om at sende arbejdere ud til sin høst"* (Luk 10,2). Høsten er lige så stor, som den altid har været. Folk var ikke mere positive overfor kaldet før i tiden. Syndere har aldrig været interesserede i Jesus og omvendelse til ham. Der er folk nok at prædike for, men der er for få arbejdere! Dvs. vækkelsen skal altså begynde med, at flere tager imod kaldet til at gå ind i arbejdet!

Jeg tror, at vi skal til at bede om mennesker, der har nådegave til at bryde vej med evangeliet til nye folkegrupper i vort land. Jeg tænker ikke bare på flygtninge og indvandrere, men på ganske almindelige sekulariserede danskere. Jeg kan en gang imellem blive helt skidt tilpas af tanken: Hvad nu, hvis der sidder 2 – 3 eller måske mange flere "udefra" i missionshuset eller kirken? Hvad skal jeg som forkynder, låst fast i Kana'ans sprog, stille op med dem?

Midlerne

Det her kan lyde hårdt og helt umuligt. Inden vi helt giver op og lukker butikken, skal vi se på de midler, redskaber, Gud har givet os. Ingen er mere brændende interesseret i vækkelse end Gud. Han har givet os sit ord. "Ja men," tænker du og jeg straks, "det er der jo ikke ret mange, der tror på." Det er rigtigt. Men igen: Det er ikke noget nyt og det forandrer ikke sagen. For Guds ord er ikke bare en besked, man kan tage imod eller lade ligge. Det er en kraftkilde.

Gud bruger sit ord til at nedbryde alt det, der stopper for vækkelsen i det enkelte menneske. Det virker i mennesker, når og hvor Gud vil det ved Helligånden. Guds ords virke er ikke afhængig af, om mennesker tror det eller ej i første omgang. Syndere skal udsættes for Guds påvirkning gennem ordet. Derfor skal det forkyndes, bæres til mennesker.

Ud af ordets forkyndelse kan vi lede andre nådemidler: sakramenter, bøn, forbøn, det kristne fællesskab i menighedens gudstjeneste, broderkærligheden osv. Her er tale om midler og ikke andet: De skal pege ud over dem selv. Fælles for dem alle er, at de vil lede syndere til centrum: Jesus.

Nød

Efter alt dette kommer du, kære udholdende læser, måske frem til det samme, som jeg selv: Nøden er vor mangel på nød! Ikke mangel på nød for andre, men for os selv, for vort eget forhold til Gud. Hvor bliver det hurtigt til rutine, selvfølge, og så er der ikke langt til ligegyldigheden. Vækkelsen skal måske begynde hos os selv med en bøn om, at Gud må lære os at blive den *"hjælpeløse, jeg ser til, den modløse og den, der skælver for mit ord"* (Es 66,2). Man skal være i nød for at nøde.

Der er meget i mig, der protesterer imod det. Men det er vejen, ingen tvivl om det: Gud må først vinde over sit eget folk, inden vi bliver i stand til at give det videre. Er vi ulydige og vantro, som fx Jesu bysbørn, så kan han opvække børn af sten! (jf. Matt 3,9). Men det betyder vel, at han går forbi os?

Af Asger Dahl Sørensen f. 1943, d. 1995

cand.theol. 1974, tidl. sognepræst og forstander på Børkop Højskole.

Vækkelse i Latinamerika – eller krise?

I de senere år er der blevet rapporteret om 'vækkelse' i Latinamerika. Baggrunden har været en stærk medlemsfremgang i en række evangelikale kirkesamfund. Der har navnlig været tale om pinseteologisk og karismatisk orienterede kirker. Den positive medlemsudvikling synes nu imidlertid at være vendt til tilbagegang, og en række grundige undersøgelser har endvidere vist, at de høje medlemstal mange steder dækker over en ganske bedrøvelig virkelighed.

Der er fortsat latinamerikanske lande, hvor man kan spore en vis medlemsfremgang i de evangelikale kirker. Således er andelen af evangelikale kirkemedlemmer i Chile vokset fra 12,4 % i 1992 til 16 % i 2005. Men overordnet set går udviklingen i negativ retning. I Brasilien er andelen af nominelle evangelikale kristne således faldet fra 21,6 % i 1993 til 15,4 % i 2005, og i Guatemala er der sket en halvering fra 50 % tidligt i 1990'erne til 25 % nu.

Hvilken virkelighed dækker tallene over? Billedet er i sagens natur sammensat. Men samlet set er der tale om en meget stor procentdel af formelle kirkemedlemmer, som sjældent eller aldrig går i kirke. I Chile, hvor der fortsat kan spores en svag medlemsfremgang, går kun halvdelen af pinsekirkernes medlemmer ugentligt i kirke, og en tredjedel går næsten aldrig i kirke. I Mexico er under halvdelen af dem, der bekender sig som evangelikale kristne, kirkeligt aktive.

Der er også tale om et meget stort ydre frafald. På tværs af Latinamerika, bevarer kun 57 % af dem, som vokser op i evangelikale kirker, en evangelisk tro som voksne. I Mexico er procenttallet endnu lavere: kun 14 % af dem, som blev døbt i protestantiske kirker i 1980'erne, var i sådanne kirker 10 år senere.

Hvad er årsagen til denne udvikling? I det teologisk konservative tidsskrift 'Modern Reformation', som bl.a. D.A. Carson står bag, giver Bill Green, missionær i Latinamerika, følgende svar på spørgsmålet:

"Der er to vigtige årsager til tilbagegangen:

1) *Omvendelse uden anger.* Den almindelige praksis i de evangelikale kirker er at opmuntre mennesker til at tage en 'beslutning for Jesus' – på bekostning af en sand omvendelse. Ved at prædike et evangelium uden anger over synden, har man produceret fordrejede kristne og fordrejede kirker. Man bør ikke undre sig over, at en uomvendt person, som kommer til en kirke fuld af andre uomvendte mennesker, snart finder ud af, at han ikke behøver kirken for at leve sit uomvendte liv!

2) *Et gudløst evangelium.* Det 'evangelium', som man hører i evangelikale kirker i Latinamerika, er alt for ofte et budskab, der fokuserer på menneskers lykke, fremgang, sjælelige velbefindende og livsfylde. Kirkernes terapeutiske, menneske-centrerede budskaber har forvandlet Gud til en hedensk guddom, der bevæges af menneskers ofre og råb.

Hvorfor har vi forladt det bibelske vidnesbyrd, urkirkens tro og reformatorernes tro? Jeg tror, at vi ofte savner virkelig tro på Guds ords magt, og derfor prøver at afhjælpe ordets anstødelighed ved at understøtte det med vore teknikker. Det er af afgørende betydning, at den evangelikale kirke i latinamerika ændrer ikke blot sin evangelisationsform, men også selve sit budskab."

Kendemærket på sand bibelsk vækkelse har altid været anger over synden og glæde over syndernes forladelse i Jesus. I vækkelser med dette kendemærke virker den Ånd, der sigter på i alt at herliggøre Jesus og hans offer på korset. Omvendt er der grund til dyb foruroligelse, når dette kendemærke er ved at forsvinde. Når synden og Guds vrede ikke længere fremholdes for mennesker som tilværelsens altoverskyggende hovedproblem., når der ikke længere kaldes til anger over og alvorligt opgør med synden og til en hellig livsførelse på nådens grund, når Jesu forsoning glider ud af forkyndelsens centrum og erstattes af løfter om Guds omsorg og hjælp her i livet. Da er kirken på vej væk fra det ene og sande bibelske evangelium, ordet om korset, som er Guds kraft til frelse – til enhver tid og på ethvert sted. Både i Latinamerika og hos os selv.

Kilde: Modern Reformation Marts/April 2005, s.12

Pilgrimsvandring

23

Af Arne Kiel Nielsen

"Kære Gud, bevar os på vor vandring, velsign vor vej. Bevar os fra ulykker. Lad os blive til velsignelse for de mennesker, der møder os. Vor far, du som er i himlene...."

Bønnen bliver bedt af en af de unge, der skal med på tur. Vi er i Sydetiopien og vi skal på en af de månedlige distriktsrejser. Somme tider var der kun 1-2 timers gang. Og andre gange helt op til 8-9 timer. Det er vel den tid, det ca. tager at køre til Harzen fra Danmark i bil. Vi kører ikke til Harzen, men vi går i endnu flottere bjerge! Vi er på "evangelietur". Jeg husker det, som var det i går fra vores missionærtid i Etiopien. Vi skal til månedsmøde i Qara Mulla kirke i Yagélé Sebek (sogn). Vi indledte med fælles bøn i vort hjem eller måske var det i kirken. Og så var "at gå" en nødvendighed. Det tog ca. 7 timer. Bortset fra muldyr eller hest var der som regel ikke andre alternativer. Du kommer ikke hurtigere frem end dine ben kan bære dig eller dit muldyr kan trave af sted. Nogle gange går vi og taler sammen – andre gange er vi stille. Der hilses på de forbigående. "Har I det godt" – "Ja, vi har det godt" – "Har ånden (vejtrækningen) det godt?" – "Ja, ånden har det godt. Alt i orden". "Hvor er I på vej hen?" spørger de andre. "Vi er på vej til et bedehus (kirke)". "Gud være lovet!" råber de andre tilbage. Man bliver ved med at gå mens man taler sammen og må så tilpasse vejtrækning og stemmeleje.

Her blev der af simpel nødvendighed tid til stilhed, omtanke, enkelhed, fællesskab, tid til at være alene – og der blev tid til åndelighed. Vi var jo egentlig på en åndelig rejse, hvor vore ben måtte bruges til at bære os frem. En nødvendig pilgrimsvandring både til det kendte og til det ukendte, hvor Kristus er den overordnede. I vores bagage bringer vi evangeliet. Og på vore fødder har vi sko eller sandaler, idet vi husker ordene fra Ef 6,15: "... tag som sko på fødderne villighed til at gå med fredens evangelium..." Vi bliver taget imod på halvvejen. Vi beder og spiser i en kirke. Vi krydser den store flod i vand til livet og tænker på Paulus, der var udsat for fare på sine rejser: "... ofte på rejser, i fare på floder ..." – trods farer var rejserne oftest omgærdet af glæde og tryghed. Det var hårdt og det var godt. Vi var på pilgrimsvandring. Det var ikke det, vi kaldte disse vandring, men de indeholder alle pilgrimsvandringens elementer.

En pilgrim er en fremmed på vandring

Pilgrim betyder fremmed og kommer af det latinske peregrinus. Da vi boede i Etiopien, blev vi udlændinge kaldt *forrendji* (Måske en fordrejning af det engelske foreigner (fremmed) – for nogen måske også en måde at sige franskmænd, som jo også var en fremmed).

Og fremmede er vi, for vi er på vej. Vi er på vej mod et større mål. Målet er Guds rige. Guds rige er midt iblandt os (Luk 17,21). Og Guds rige er noget, der kommer (Luk 22,18).

Som mennesker, der er en del af Guds rige, er vi samtidig på vej, idet vi søger ham, der er vejen, sandheden og livet (Joh 14,6). Vi kan være som Emmaus-vandrerne, der går sammen med en "fremmed", der udlægger skrifterne for os, indtil vi bliver klar over, at det er Jesus Kristus, når han kommer ind til os og holder måltid med os (Luk 24).

Nye åndelige strømninger

Fra Geresse til Danmark år 2005. Da vi kom til Danmark som fremmede i et land, vi til dels kendte, havde jeg naturligvis sanserne åbne, for hvad der rører sig i folket og i kirken. Hele den mosaik af mørke og lyse farver skal jeg ikke komme ind på her.

Noget nyt bemærkede jeg i forhold til tidligere. Det forekom mig, at det var blevet mere legitimt at tale om det åndelige i det offentlige rum. Pludselig hørte jeg en radioudsendelse om folkekirkelige pilgrimsvandring, hvor bøn, bibellæsning og åndelig refleksion, var vigtige ingredienser.

"Hvad er det, der sker?"; tænkte jeg. Der var en stille, åndelig strømning i bevægelse i folket og i kirken, hvor mennesker søger mod den kristne spiritualitet (åndelighed). Jeg havde hørt meget om det nyreligiøse og mange menneskers søgen mod en åndelighed udenfor kristendommen, hvilket gav anledning til eftertanke og forbøn.

Og så altså et stort lyspunkt. Mange søger tilbage til deres kristne rødder. Mange har genopdaget den solide kristne tradition med bøn, fordybelse i evangeliet om Jesus Kristus (meditation) og bibellæsning.

Pilgrimsvandring på evangelisk luthersk

Pilgrimsvandring for moderne mennesker i et land med bil, tog, busser og cykler i overflod. Men et land og et folk, der er så meget på farten i hverdagen, så der ikke bliver tid til at tænke på det vigtigste: Guds rige. En ny evangelisk pilgrimsvandring bølge har taget sin begyndelse i Norden og i Danmark, så flere

hundrede mennesker årligt deltager i vandreture på en eller flere dage, hvor vandringen er omsluttet af bøn, gudstjeneste, bibellæsninger – og altså ikke at forglemme: vandringen på to ben. Det skal dog understreges, at en pilgrimsvandring i princippet kan finde sted både til fods og i kørestol, på cykel, med barnevogn, på hesteryg eller for den sags skyld i bil. Det vigtigste er, at turen er omkranset af Guds ord.

Jeg vil her gerne sammenligne med bibelcampingbevægelsen, der vistnok opstod i 60-erne. Er der noget særligt kristeligt ved at campere? Nej, det er der ikke. Men hvis det, at tage på bibelcamping betyder frihed fra dagens gøremål, tid til et fællesskab, der er omkranset af Guds ord, ja, så er det ikke bare almindelig camping, men bibelcamping, som bestemt indeholder mange af pilgrimsvandringens elementer. Man går måske ikke ad grusveje og stier fra kirke til kirke, men måske fra fortelt til fortelt og til det store telt og tilbage igen i fællesskab med rigelige mængder af forkyndelse og lovsang.

Et eksempel

Jeg har i min tid som præst i Nørre-Snede arrangeret og gennemført 3 pilgrimsvandring og er nu i gang med at arrangere den fjerde, som løber af stablen lørdag d. 10. september. Vi indleder med en intro-gudstjeneste i Nørre-Snede kirke. Så er tonen slået an. Det er ikke bare en almindelig natur- eller kulturvandring. Det er en åndelig vandrings- og refleksionsdag med rigelig anledning til både at nyde natur og kultur og fællesskabet på vejen. Vi vil gå på den gamle hærvej forbi Hampen Sø. Et eller to steder undervejs vil vi holde miniandagt. Vi holder nadver i det fri. Spiser madpakker. Der kan blive tid til et hvil i lyngen, hvis vejret tillader det. Vi går igennem den skønne natur omkring Vrads Sande og slutter så med eftermiddagsandagt i Vrads kirke, som vi har fået lov til at låne til lejligheden. Vores tur er bare en dagtur. Efter afslutningsandagten i kirken køres alle deltagere tilbage til Nørre-Snede kirke.

En del kirker og organisationer arrangerer flerdagsture. Man kan orientere sig om, hvad der sker på området på hjemmesiden: www.pilgrimsvandring.dk. Her henvises der til Hans-Erik

Der holdes hvil langs Hærvejen på pilgrimsvandringen fra Nørre-Snede til Øster Nykirke d. 11. september 2004.

Lindstrøms bog "Lilla Pilgrimsbok", der er oversat og bearbejdet af Elisabeth Lidell. På dansk hedder bogen "Den lille pilgrimsbog" og er udgivet på Religionspædagogisk Forlag i 2004. I øvrigt har Det Danske Bibelselskab udgivet en pjeces med inspiration til bibelvandring, som er et andet ord for pilgrimsvandring. Den lille folder ("Inspiration til vandringer med Bibelen"), der er udarbejdet af Bodil Skjøtt, har også gode ideer til pilgrimsvandring eller bibelvandring.

At tro og bede med kroppen.

I vores vestlige kultur har vi lagt så meget vægt på ordet, at vi har glemt, at troen ikke kun findes i hovedet, men i hele mennesket som legeme, sjæl og ånd. Bøn og tro hører til i alle dele af mennesket. Ligesom mange har gjort den erfaring, at vi lærer godt, når det, vi lærer, arbejdes ind i kroppen. Vi kender det fra børnesange med fagter. De huskes rigtig godt. Ordene kommer ind i kroppen. Så kan en stille vandring give en forunderlig stilhed til refleksion over et bibelord, til forbøn og måske til at fremsige den ældgamle bøn: Herre, forbarm dig over os! Kristus, forbarm dig over os! Læs evt. salme 121 undervejs: "Jeg løfter mine øjne mod bjergene, hvorfra kommer min hjælp? Min hjælp kommer fra Herren, himlens og jordens skaber. Han lader ikke din fod vakle, han, som bevarer dig, falder ikke i søvn..." Og så ved vi jo, at Bibelen er fyldt med vandringsmotivet. Mange af salmerne

er fest- og valfartssalmer til brug, når man skulle til Jerusalem for at fejre påsken eller andre fester. Som kristne kan vi jo netop i høj grad tage disse salmer i vor mund. For de er salmer af Jesu Kristi egen salmebog. Han er med os på vor vej, hvad enten det er hverdagen på arbejde eller hjemme, eller hvis det er en særlig tid sat af til fællesskab, Guds ord og bøn; det være sig på en pilgrimsvandring, en lejr, på bibelcamping eller til gudstjeneste.

Næste gang du går en tur eller måske løber en tur, så bed for din by, bed for de mennesker, der står dig nær.

Kan vi bruge noget så katolsk i vores evangelisk lutherske sammenhæng?

"Ja, det gavner end ikke sjælen, om man med sit legeme beder bønner, faster, valfarter, og gør alle gode gerninger, som til enhver tid kan udføres legemligt ... Så må vi da være forvisset om, at sjælen kan undvære alle ting undtagen Guds ord (forkyndt om Kristus)" skriver Martin Luther (*Om et kristenmenneskes frihed*, Martin Luther, Credo forlag, 1981, s. 70-71). Alt kan misbruges og det var disse misbrug, Paulus kæmpede imod. Mennesket er købt til frihed i Kristus og vil så gerne lade sig trælbinde. Er det ikke det ene, så det andet, der kan binde vore samvittigheder til ydre handlinger frem for til Kristus. Her er pilgrimsvandring ikke anderledes. Uden evangeliet, uden troen, uden Kristi kærlighed gavner det os ikke! Jeg vil dog påstå, at hvor et menneske sætter

tid af til at være stille med Guds ord, da er der en positiv risiko for, at dette menneske kan påvirkes af evangeliet ved Helligånden, hvor og når Gud vil!

I dette lys må evangeliske pilgrimsvandring ses. Vi bevæger os ikke bare på må og få. Målet er Kristus. Som med Emmausvandrene eller Paulus på vejen til Damaskus eller den Etiopiske hofmand på vejen mod Gaza, så sker der store ting, når Kristus møder os på vores vandring.

En fysisk vandring, en retræte på to ben, hvor målet er stille refleksion over evangeliet, kan være en stærk måde at opdage og genopdage sider ved evangeliet, man måske ikke havde som en levende del af ens liv. En ydre rejse understøtter en indre rejse.

26

Sammenfatning:

1. En kristen pilgrimsvandring er som ordet siger, en kort eller lang vandring, der er omkranset af Guds ord med det formål at give mulighed for stilhed og refleksion omkring bibelske temaer. I andre kulturer går man af nødvendighed. Vi ville have godt af at stille bilen og bruge benene. Det tager tid, og den tid kan bruges til stilhed, Guds ord, bøn og refleksion – en pilgrimsvandring.
2. En pilgrimsvandring kan arrangeres af din lokale kirke, missionshuset, på en lejr eller i anden sammenhæng. Sørg for at der er god tid til stilhed på turen. Det er lederens eller dit ansvar, at turen er omkranset af gudstjeneste/andagt – og at der er nogle punkter på turen, hvor alle er stille om en læsning

eller en bøn. Man kan naturligvis også gå alene på en pilgrimsvandring. En pilgrimsvandring er egentlig et menneske, der holder en forlænget andagt gående på to ben!

3. Der er sikkert flere grunde til, at pilgrimsvandring i evangelisk luthersk sammenhæng er blevet så udbredte. Vi lever i en travl tid, hvor det går så stærkt med at nå fra det ene punkt til det andet, så vi ofte ikke får tid til at få os selv med mentalt og åndeligt. Det kan være en af forklaringerne på, at en stille åndelig opvågning bl.a. giver sig udtryk i pilgrimsvandring.
4. Pilgrimsvandring kan være en hensigtsmæssig, praktisk og meget velgørende måde at få tid til stilhed med sig selv og stilhed med Kristus og næsten.
5. Pilgrimsvandring er, hvad vi selv gør dem til. Det kan blive en anderledes måde at tage sig tid til stilhed. Som alt andet, kan dette også misbruges som det er sket i historiens løb. Mennesket vil så gerne lade sig trælbinde, men Kristus har købt os til frihed!

Dejlig er jorden!

Prægtig er Guds Himmel!

Skøn er sjælenes pilgrimsgang!

Gennem de favre

riger på jorden

gå vi til paradiset med sang.

(Ingemann, 1850).

Denne salme skal vi synge næste gang vi holder pilgrimsvandring i Nørre-Snede og omegn.

Arne Kiel Nielsen f.1959

Udd. i bl.a. teologi, antropologi, og tværkulturel kommunikation
Sognepræst i Nørre-Snede siden 1997, tidl. missionær i Etiopien

Rettelig kaldet

Om artikel 14 i Den augsburgske Bekendelse

Det er en væsentlig problematik, der knytter sig til artikel 14 i Den augsburgske Bekendelse eller Confessio Augustana (CA), dette med at være "rettelig kaldet". Den har været aktualiseret mange gange i tidens løb - ikke alene under reformationstidens omvæltninger og videre i vækkelserne i 1700- og 1800-tallet, men også i nytestamentlig tid i forbindelse med både Jesus og Paulus, ja, faktisk helt tilbage til Gamle Testamente. Derfor er det heller ikke så mærkeligt, at vi i nyere tid har oplevet, at problematikken er poppet op af og til.

Det, som sagen set i kirkehistorisk og aktuelt perspektiv drejer sig om, kan kort udtrykkes i følgende spørgsmål: Kan alle og enhver når som helst etablere sig med en ordnet offentlig forkyndelse af Guds ord og – hvilket principielt hører med hertil - døbe og forvalte nadveren? Det er det såkaldte kirkelige embede med forkyndelse på menighedens vegne til forskel fra enkeltstående spontane vidnesbyrd, det her drejer sig om.

Sværmerne på Luthers tid, som var repræsenteret af blandt andre Thomas Münzer svarede klart ja på spørgsmålet. De så stort på det med skik og brug og ordninger. De havde Åndens indre lys og var ikke afhængige hverken af nådemidler, kaldelser eller andre ydre ting.

Men reformatorerne med Luther i spidsen mente noget andet om den sag. Det fremgår af CA, artikel 14: "Om den kirkelige

ordning lærer de, at ingen bør lære offentligt i kirken eller forvalte sakramenterne, uden han er rettelig kaldet." Samtidig var de imidlertid af den opfattelse, at de ikke desto mindre selv godt kunne kalde og indsætte Ordets forkyndere uden at gøre det i henhold til gældende ordning, sådan som den var defineret af den katolske kirke.

Hvordan hænger det nu sammen? Var reformatorerne dobbeltmoraliske opportuniste, der nægtede andre den frihed, som de selv gjorde krav på? Eller er der en saglig og holdbar begrundelse for deres standpunkt?

Der er to vigtige reformatoriske grundtanker, der gemmer sig bag formuleringerne i CA 14, og som vi først må have klart for os for at kunne bedømme situationen.

Gud er ordenens Gud

For det første er der tanken om Gud som ordenens Gud. Gud vil ikke have kaos, men sammenhæng i tingene. Derfor bør tingene også så vidt muligt gå ordentlig for sig i hans menighed. Det betyder helt konkret, at det er i pagt med Guds vilje, når der kaldes og indsættes Ordets forkyndere i henhold til en vis orden.

En sådan form for orden ser vi komme til udtryk i Ny Testamente. Fx skriver Paulus til Timotheus om, at han ikke skal være "for hurtig til at lægge hænderne på nogen" (1 Tim 5,22), efter alt

at dømme netop med henblik på en ordnet tjeneste med Ordet. Desuden gør han klart, at personer, der skal betroes tjenesten som tilsynsmænd og menighedstjenere, først skal prøves (1 Tim 3,1 ff). Derefter kan de få overdraget den opgave, det nu drejer sig om.

I pagt hermed har der overalt, hvor der er en kirke eller menighed, dannet sig en vis sædvane på dette område. Man har fulgt en eller anden fremgangsmåde for, hvem der skulle tage kontakt til den eller de personer, man ønskede at betro en tjeneste, hvor lang tid vedkommende skulle prøves, og hvordan og hvorledes næste fase i processen skulle gribes an. Med andre ord er der efterhånden vokset en kirkelig retspraksis frem.

Alle troende er præster for Gud

Den anden grundtanke i CA 14 er tanken om - eller erkendelsen af - at alle troende er præster for Gud i den forstand, som 1 Pet 2,9 taler om det: "Men I er en udvalgt slægt, et kongeligt præsteskab, et helligt folk, et ejendomsfolk, for at I skal forkynde hans guddomsmagt, han som kaldte jer ud af mørket til sit underfulde lys." Der er her tale om selve kristenstanden, som vi hver især befinder os i som Guds børn. Med et specialudtryk har dette fra reformationstiden været kaldt for *det almindelige præstedømme*. Præstedømme-tanken stammer fra GT's tale om levitpræsterne, der havde deres tjeneste i templet. Det kaldes almindeligt, fordi det omfatter alle kristne.

Essensen heri er, at alle kristne har direkte adgang til Gud ved Jesus Kristus og lever livet for Guds ansigt med alt, hvad vi er og har. Der behøves ingen pave eller præst i gammeltestamentlig forstand (offerpræst) som mellemmand mellem os og Gud ud over Jesus Kristus. Og ingen gruppe af "særligt indviede", fx de gejstlige i den katolske kirke, står nærmere Gud end andre. Alle grupper af Kristus-troende er i den nye pagt i lige høj grad helliget Herren på legeme og sjæl - håndværkeren og bonden i lige så høj grad som præsten og missionæren. Alle kristne er konger og præster for Gud og kan følgelig, principielt set, både forkynde og give absolution (tilsige syndernes forladelse), døbe og uddele nadveren.

Dermed er ifølge Luther dog ikke sagt, at alle skal gøre alle

disse ting eller gå i gang med sådanne tjenester efter eget for-godtbefindende. Nej, for det ville betyde kaos. Netop fordi alle har samme ret, skal ingen ifølge Luther mase sig frem. I stedet skal man lade sig "trække" frem af andre. Det betyder konkret, at menigheden skal kalde nogle til en ordnet tjeneste med Ordets offentlige forkyndelse (hvtill principielt altså også hører forvaltning af sakramenterne; dette er underforstået hele vejen i denne artikel).

Spørgsmålet er så: Hvem kan foretage denne handling at "trække" nogle frem af de troendes midte? Hvem repræsenterer menigheden og udgør den ansvarlige menighedsledelse, som har til opgave (jf. Rom 10,14-15) at foretage kaldelse til og indsættelse i det, som bekendelsen kalder det kirkelige embede?

Hermed er vi ovre i spørgsmålet om den kirkelige ordning og hvem, der i henhold til denne kan foretage den rettelige kaldelse - rite vocatus.

Rettelig kaldelse historisk set

Historisk set er der ingen tvivl om, hvem der har kaldelsesretten. I den nye pagt står Jesus som den, der sætter hele kaldelses-traditionen i gang. Det sker med udsendelsen af de tooghalvfjerds (Luk 10,1). Her blev det kirkelige embede så at sige principielt indstiftet.

I næste omgang blev det apostlene, der stod som de legitime arvtagere af udøvelsen af kaldelsesretten. Fx kan vi i NT læse om, hvordan Paulus instruerer Titus i at indsætte ældste i Efesos: "Når jeg lod dig blive tilbage på Kreta, var det, for at du skulle ordne, hvad der endnu stod tilbage, og indsætte ældste i byerne, sådan som jeg havde pålagt dig det." (Tit 1,5-6) Og han understreger i samme forbindelse de kriterier, som Titus må gå frem efter.

Efter apostlene bliver det således de ældste (presbyterne), tilsynsmænd (biskopperne) med flere, der bliver de videre traditionsbærere. De bliver med andre ord historisk set de legitime forvaltere af kaldelsesretten.

Dette er baggrunden for udtalelser, som vi kan finde hos oldtidens kirkefædre af følgende karakter: "Det er altså nødvendigt ikke at forrette noget uden biskoppen, men underordn jer også

presbyteriet, ligesom Jesu Kristi apostle ..." (biskop Ignatius' i sit brev til trallianerne). Disse tanker omkring ikke mindst biskoppers rolle tager yderligere form i den udvikling, der finder sted i de følgende århundreder inden for den katolske kirke.

Det, der således i århundreder var den eneste form for rettelig kaldelse, altså kaldelse i henhold til gældende ordning (kirkeret), var den kaldelse, som biskopperne i den katolske kirke stod for.

Hvordan kan brud på den katolske kirkeordning forsvares?

Med reformationstiden sker der noget afgørende nyt. Luther og hans medarbejdere tog på et tidspunkt initiativ til selv at kalde og indsætte præster og tilsynsmænd (såkaldte superintendenter, svarende til vores biskopper) uden først at spørge Rom om lov. Der sker med andre ord et markant brud med skik og brug og dermed med gældende praksis (kirkeret).

Det rejser en række spørgsmål: Hvordan kunne reformatorerne tillade sig at bryde med den katolske kirkes retspraksis, som kan føres helt tilbage til apostlene og dermed til Jesus selv? Er den kaldelse og indsættelse, reformatorerne foretog, overhovedet gyldig? For den er vel ikke "rettelig", eller er den? Og hvordan skal man se på sagen, når nogle kirkesamfund, som fx den danske folkekirke, efter reformationen mistede forbindelsen bagud til apostlene via den katolske kirke (såkaldt apostolsk succession) - er sådanne kirkesamfunds kaldelse og indsættelse (ordination) i det mindste ikke mindreværdig?

Svaret er at finde i CA 14. Artiklen kan faktisk opfattes, som om reformatorerne mente, at for at en kaldelse kan være *rettelig*, må den nødvendigvis ske efter den katolske kirkes kirkeret. Derfor anerkendte man fra katolsk side også i første omgang artiklen.

Men det var nu alligevel ikke det, Luther og hans medarbejdere mente. De fastholdt, at der bør ske en kaldelse - ingen skal mase sig frem og selvbestaltet begynde en ordnet tjeneste med Ordets offentlige forkyndelse. Men - og dette var noget afgørende for dem - denne kaldelse behøver *ikke med nødvendighed* at blive formidlet af de katolske biskopper, som om der var tale om et ufravigeligt Guds bud (guddommelig ret). Ganske vist ville det være at foretrække, at man fulgte sæd og skik (menneskelig ret) og altså overlod til de katolske biskopper fortsat at foretage

kaldelsen (ordinationen). Men fordi disse biskopper i stedet for at fremme evangeliet snarere modvirkede det og forfulgte evangeliets sande forsvarere, så var der opstået en *nødsituation*, som gjorde, at man så at sige var nødt til på Guds ords grund (guddommelig ret) at dispensere fra den normale ordning (menneskelig ret). For, som Luther argumenterede: Menighederne kan jo ikke være uden Guds ord og sakramenter. Og da vi ikke bør friste Gud til at sende prædikanter fra himlen, må vi iblandt os selv kalde og indsætte egnede personer som lærere og prædikanter. Dermed sker der ganske vist en splittelse i forhold til kirkens enhed. Men denne splittelse må de katolske helt og fuldt tage ansvaret for. For med deres fjendskab og åndelige blindhed er de den egentlige årsag til splittelsen.

Kaldelse og indsættelse (ordination) i bibelsk-luthersk forstand

Hvad selve kaldelsens gyldighed angår, er der ikke noget problem. Den er god nok, selv om den ikke sker i henhold til sædvane og dermed uden om de katolske biskopper. For at blive sat til at forkynde Ordet og forvalte sakramenterne er ikke et spørgsmål om at få del i en særlig indvielse, som kun indviede personer kan formidle, sådan som katolsk tænkning tilsiger, og som i øvrigt også C. O. Rosenius nogle hundrede år senere mente¹. Nej, der gives i virkeligheden kun én slags indvielse eller renselse (indvielse/helligelse og renselse hører nøje sammen i NT) i den nye pagt, fastslår Luther, og det er den indvielse til Kristus, der sker i dåben. Ordination er derfor ingen indvielse, men en kirkelig skik til udvælgelse og kaldelse af præster, prædikanter m.fl.

I denne forbindelse er det værd at notere sig, hvordan NT - og i øvrigt også GT (den græske oversættelse, Septuaginta) - taler om det, vi kalder ordination. Det er netop ikke et ord for indvielse, helligelse eller renselse, der bruges, men ordet *histemi*, der kan oversættes med "indsætte". Det bruges i forbindelse med den handling at sætte en person til en tjeneste, herunder at overdrage den pågældende mandat og myndighed til opgaven. I GT er der fx i 4 Mos 27,23 tale om, at præsten Eleazar "lagde sine hænder på ham [Josva] og *indsatte* ham" som Moses' efterfølger. I ApG 7,10 læser vi om Josef, som Farao *indsatte* som

leder af Egypten. De pågældende personer får netop overdraget mandat og myndighed til den tjeneste, de skal varetage. Det samme er tilfældet i den nye pagt. I ApG 6,3 læser vi om de syv fattigforstandere - "dem vil vi *indsætte* til denne gerning". Det skete så under bøn og håndspåleggelse ved apostlene - det, der senere kaldes "på apostolsk vis". Som anført tidligere skulle Titus ifølge Tit 1,5 "*indsætte* ældste". Alle disse steder og flere til (se fx 2 Mos 2,14; 4 Mos 1,50; 3,10; Matt 21,23; ApG 23,3; 1 Tim 2,7; 2 Tim 1,11) er det ordet *histemi*, der bruges på grundteksten. Et eksempel for sig er Luk 12,14. Her afviser Jesus at fungere som skifteret i arvestridighederne mellem to brødre ved at stille spørgsmålet: "Menneske, hvem har *sat* mig til at dømmе eller skifte mellem jer?" Hermed gør Jesus klart, at han ikke har fået mandat og myndighed til den pågældende opgave. Det er ikke et spørgsmål om indvielse.

Kaldelsesretten i bibelsk-luthersk forstand

Til syvende og sidst er det menigheden, der i kraft af det almindelige præstedømme har mandatet til at kalde til og indsætte i (ordination) den offentlige tjeneste med Ordet, ikke en speciel eksklusiv gruppe "gejstlige" i menigheden. Men menigheden kan naturligvis til enhver tid bemyndige nogle i sin midte til at udøve kaldelsesretten. Dermed besidder de pågældende personer og deres efterfølgere dog ikke denne ret i al fremtid - det være sig biskopper i den katolske eller den lutherske kirke. Nej, svigter de deres opgave, som det skete i middelalderen, så kan menigheden til enhver tid tage bemyndigelsen tilbage, ja, den har ligefrem pligt til det for sjælernes saligheds skyld, fastlår Luther. Den biskop, der ikke forkynder Guds sande ord, er ikke længere biskop. - På denne baggrund kan man jo så overveje, hvor mange der efter luthersk tankegang faktisk er blevet ordineret til præst af en ikke-biskop!

Indsættelse/ordination og Ordets tjeneste i bibelsk-luthersk forstand

Videre kan vi konstatere, at der ikke hverken ideelt er sagligt set er noget modsætningsforhold mellem det at være kaldet efter den ene eller den anden retspraksis. Som Olav Valen-Sendstad

har formuleret den lutherske position karsk og barsk: "At tro at den kirkelige ordination ved biskopper er en bedre og værdigere ordination end den ordination, som praktiseres i organisationerne, er ren og skær overtro, som ikke har så meget som et teologisk figenblad at skjule sin kryptoromanistiske nøgenheds skam med" (*Ordet som aldrig kan dø*, Holbæk 1979, side 153).

Der er i begge tilfælde tale om en kaldelse til og indsættelse i det samme kirkelige embede.

Kan kaldelsespraksisen i nyere tid forsvares?

Hvad skal man på denne baggrund sige til, at folk senere i historien, fx i 1700- og 1800-tallet, faktisk har forholdt sig temmelig frit til kirkens ordning? Man kan her tænke på en person som nordmanden Hans Nielsen Hauge i 1700-tallet, der blev dømt for at være løsgænger. Og videre på de såkaldte frie kirkelige organisationer, som blev etableret i 1800-tallet, og som nu i langt over hundrede år har virket med offentlig forkyndelse og mission både hjemme og ude, blandt andet ved en lang række kaldede prædikanter og ved udsendelse af missionærer.

Det må indrømmes, at vi her befinder os i et spændingsfelt. Som vi har været inde på, åbner reformatorenes standpunkt ikke op for, at hvem som helst uden videre kan etablere sig med en ordnet tjeneste med offentlig forkyndelse af Guds ord. Som anført afgrænser CA 14 sig netop over for en sådan tankegang. Når der er en kirke- eller menighedsledelse, som er en sand tjener for Gud, har man at underordne sig den.

Man kan altså *ikke uden videre* legitimere den praksis i en række frie kirkelige organisationer, der blev indledt i 1800-tallet, med et: "Det har vi under alle omstændigheder ret til i kraft af det almindelige præstedømme." For én ting er , at man i kraft af det almindelige præstedømme har åndelig myndighed til det, noget andet er at gøre brug af denne myndighed og bryde den kirkelige ordning og dermed kirkens enhed. Det kan man netop ikke uden videre tillade sig. Bekendelsen åbner som konstateret ikke op for noget sådant. Og Guds ord gør det heller ikke. Tværtimod hedder det: "For Herrens skyld skal I underordne jer under enhver menneskelig ordning ..." (1 Pet 2,13) Jesus selv viste i den ovenfor omtalte arvesag en sådan vilje til at underordne sig

Claus L. Munk f. 1948

Missionsteologisk kandidat
Forlagsredaktør og missionskolelærer
Prædikant i LM siden 1975

den menneskelige ordning (Luk 12,13 ff). Han ville ikke gå ind i den med henvisning til, at han ikke var sat - underforstået: af andre - til det.

Man kan heller ikke argumentere med - som det har været gjort - at de frie organisationer repræsenterer det almindelige præstedømme, mens folkekirken repræsenterer det specielle præstedømme. Dette er at blande tingene godt og grundigt sammen. Folkekirkens præsteembede er efter sin idé lige så meget fundet i det almindelige præstedømme, som den virksomhed for Guds ord, som de frie kirkelige organisationer står for.

Der findes én betingelse for at kunne gøre det, man har gjort i en række frie kirkelige organisationer, og samtidig forsvare det ud fra Bibelen og bekendelsen. Det er, hvis man kan argumentere med en nødsituation i lighed med den, som reformatorerne argumenterede med.

Dette er, hvad en mand som præsten og præstelæreren Gisle Johnsson i Norge faktisk også gjorde i 1800-tallet. Dog var han mere underdanig, end der vel strengt taget var grund til, fordi den virksomhed, han fandt behov for at legitimere med henvisning til nødsituationen, måske rent faktisk lå inden for, hvad man med fuld ret kunne kalde de frie nådegavers princip. Men ikke desto mindre havde han altså her fat i noget vigtigt.

Hvor vandene deler sig

Her står så diskussionen også i dag ligesom tidligere i historien. Og her sker der så også en frontdannelse.

Nogle vil formentlig blive ved med at hævde, at det er forkert, hvad man i de frie kirkelige organisationer har gjort og fortsat gør. Der er også organisationer, som prøver på at underspille deres rolle (ligesom i øvrigt Rosenius i 1800-tallet) - de virker, siger de, bare ud fra de spontane nådegavers princip. Men som en har sagt om sin egen tjenste som fast prædikant i 25 år: "Der

må være måde på spontanitet" (Sigvart Riiser). Der findes oven i købet folk, der mener, at det er forkert, at de lutherske kirker i det hele taget fortsætter med deres enegang som kirkesamfund i stedet for at søge tilbage til moderkirken, den katolske kirke, og dermed også få knyttet forbindelsen bagud til apostlene (såkaldt apostolsk succession). Det må siges at være konsekvent tænkt.

Andre af os mener imidlertid, at reformatorerne gjorde ret i 1500-tallet, og at vore fædre i 1800-tallet ligeledes gjorde ret. Der var - så vidt vi kan bedømme det - ingen anden vej frem hverken i 1500-tallet eller i 1800-tallet end at tage kaldelsesretten i egen hånd og begynde at udøve den. En ny situation med en ny retsdannelse er dermed blevet virkelighed. Og den virkelighed kan man som historisk faktum naturligvis ikke bare annullere.

Man kan selvfølgelig rejse spørgsmålet, om der da er behov for et frit kirkeligt arbejde i dagens situation og overveje, om tiden er inde til en form for sammenlægning af to eller flere i princippet ligeværdige parter. Hvad sådanne tanker angår, må undertegnede imidlertid konstatere, at der med alt det, som den officielle folkekirke danner ramme om af vranglære og på forskellig vis udsender af etiske signaler i direkte modstrid med Guds ord, har der vel aldrig før været så hårdt brug for et selvstændigt virke for Ordet og sakramenterne. Nogle steder kan det sikkert fungere som supplement til arbejdet i og ud fra sognekirken, andre steder som et alternativ.

Under alle omstændigheder har vi bibelsk og bekendelsesmæssigt set al grund til med fuld frimodighed at fortsætte arbejdet og gerne udbygge det.

1 Retten til at foretage ordination "har altid fra begyndelsen tilhørt de indviede", skriver han et sted (Jf. N.O. Rasmussen, C.O. Rosenius, Guds udvalgte redskab, ELM-Forlag, side 57-59 og Seth Erlandsson, Rosenius och Kyrkofrågan, Uppsala 1974, side 11-12)

At møde døden forfra

Den eksistentialistiske filosofi har sat sit præg på vores postmodernistiske kultur, men det gælder ikke denne filosofis tanker om døden, som den betragter som det eneste sikre i denne verden. Døden som kendsgerning magter de fleste ikke at se i øjnene. Man flygter fra den, og kan man ikke det, omtaler man den med ord, som skjuler noget af dens brutalitet og gru.

En troende kristen ser anderledes på døden end en vantro, men også kristne er under stærk indflydelse af den tankegang, der præger samtiden. Også vi er mennesker af kød og blod. Også vi kender til at grue for det, der gør ende på alt på denne jord. Døden er også for os en fjende, som vi ikke bryder os om at blive mindet om. Det har ført til, at døden nævnes sjældnere i forkyndelsen i dag, end tilfældet var for år tilbage.

Bibelen og døden

Bibelen er en livsnær bog frem for alle andre. Den viser os, at hvert eneste menneske i dybet af sit væsen bærer en frygt for døden. Den er så stor, at den holder mennesket i trældom. Mange vil protestere og sige, at de kun sjældent tænker på døden. Men det er ikke ensbetydende med, at de har ret. Vi bærer på meget i vort sind, vi ikke er bevidst om, men som alligevel har en bestemmende og styrende magt over os.

Der er ingen tvivl om, at der bag den voksende trang til underholdning og adspredelse ligger en flugt. "Lad-os-spise-og-drikke,-for-i-morgen-skal-vi-dø"-holdningen er ikke noget, der alene hørte Paulus' tid til. Når man ikke kan jage døden på flugt, prøver man at gøre det med tanken om den.

At tælle dagene

Den rige bonde regnede med mange år. Han vidste ikke, at han havde rejst sig fra sin seng for sidste gang. Jesus kalder ham en dåre. Det havde han også været, selv om han havde fået de mange år. Det afgørende er grundholdningen: om man har beredt sig til at dø. Dårskab er at flygte fra det uundgåelige.

Bag mange vers i Bibelen ligger opfordringen til at tænke på livets korthed, dødens vished og evighedens længde. Mister forkyndelsen den tone, går noget afgørende tabt. Vi må med David og Moses lære at bede: Lær mig at tælle mine dage – lad mig kende, hvor snart jeg skal bort. Ellers bliver vi aldrig gode til at dø.

God til at dø

Som ung præst besøgte jeg en ældre mand. Han var vokset op blandt de stærke jyder i Østjylland og som ung håndværker flyttede til København. Nu lå han i sin seng og ventede på døden. Han

Hans Erik Nissen f. 1938
Cand.theol. og pensioneret
højskoleforstander

fortalte mig om en vantro læge på hans hjemegn, der sagde om de stærke jyder, at de efter hans mening ikke var gode til a leve, men de var gode til at dø. Jeg tror ikke, at han sagde det for at fremhæve sig selv, men han var selv et levende bevis på ordenes sandhed. Det var gribende at se den afkræftede og dødsmerkede mand kæmpe for at synge med på Kingos salmer. Han var helt ét med dem både i deres karske dødsrealisme og i jubel- og sejrstenen over Kristi opstandelseskraft.

Med mellemrum har jeg tænkt på, hvorfor den gamle murer var så god til at dø? Det afgørende var, at han kendte ham, der havde besejret døden. Men jeg tror også, at det hang sammen med, at han havde sagt ja til at skulle dø med alt, hvad det indebærer.

Der er en hemmelighed i at gå døden i møde forfra. Det er værre at mærke dens kolde ånde bagfra. Vi gribes af angst for det, vi ikke vover at se i øjnene, men som vi ikke kan flygte fra.

Ensom i døden

Der er en ensomhed i døden, som vi ikke kan befri hinanden for. Ene kommer vi til verden, og ene forlader vi den. Alligevel kan vi hjælpe.

En prædikant fortalte om et besøg hos sin gamle mor. Hun var syg til døden. Han vidste det, men det gjorde hun ikke selv. Under besøget udtrykte hun håbet om, at hun skulle få det bedre. Han valgte ikke den nemme løsning men sagde sandheden. Det betød, at de kunne græde sammen, men også at han kunne række hende et ord, der fornyede hendes tro på ham, der er opstandelsen og livet.

Gud har noget at lære den, der er i dødsbyggens dal, og han har noget at lære os andre gennem vedkommende. Nogle af de vidnesbyrd, som har sat sig som uudslettelige mærker i mit sind,

stammer fra sådanne kristne på dødens tærskel. De har lært mig, at det, Jesus har gjort, holder – ikke alene i livet. Det holder også i døden. Derimod vil alt det, verden har at give, afsløre sin fattigdom og afmagt i mødet med døden. Verdens herlighed får en brat ende, og det hele ender med lutter mørke, gråd og evig død. Det er helt anderledes med et Guds barn, der på trods af død og grav, går fra herlighed til herlighed.

At genvinde himlen

Der er nogle kristne, der er bange for, at vi skal glemme den verden, vi lever i, og hvor Gud overøser os med uendelig meget godt. Så langt jeg kan se, er det ikke den store fare for de fleste. Der er derimod blevet langt mellem himmel-kristne! Det kan godt anfægte, hvor megen tid og kræfter der bruges på at indrette sig bedst muligt i denne verden og leve et liv rigt på fornøjelser, oplevelser og glæder. Der er en anti pietisme, som er åndsfortærende.

Faren for nutidskristne er at miste målet af syne. Mange genkomst- og himmelsange i vores sangbog er helt ukendte, fordi de aldrig synges.

Der er en sammenhæng mellem flugten fra dødens virkelighed og det manglende syn for himlen. Vi sejrer gennem død. Som døende, dog se vi lever, siger Paulus. Han skildrer livet på dødens baggrund, og vover vi ikke at tale om den, mister budskabet om det evige liv også noget af sin kraft. Men ind i mellem glædes vi. Og det er ikke bare fortid. I forbindelse med flodbølge-katastrofen i Asien lød et frimodigt og stærkt vidnesbyrd om troen på Gud og et himmelsk gensyn, som nåede hjerterne. Det er jo sandt, når vi synger:

Jeg har et evigt liv i døden,
en evig fred i Jesu blod.

Nåden i Kristus

Gennem Kristus rækker Gud uendelig nåde til alle mennesker. Gud vil nåde. Gud vil, at alle mennesker skal frelses:

Bed for konger og for alle i høje stillinger, så vi kan leve et roligt og stille liv, i al gudfrygtighed og agtværdighed. Det er godt og værdsat hos Gud, vor frelser, som vil, at alle mennesker skal frelses og komme til erkendelse af sandheden (1 Tim 2,2-4).

Guds vilje om frelse er knyttet til Kristi fortjeneste og underlagt evangeliet og sakramenterne. Det betyder, at Gud vil, at alle skal frelses, men frelsen er knyttet dels til, hvad Kristus har gjort for os, og dels til menneskets tro på evangeliets budskab om Kristus. Guds vilje til frelse for alle mennesker er altså ikke et ultimatum, sådan at alle bliver frelst. Frelsen er i Kristus, og kun i ham. Det eneste ultimative ved Guds vilje er, at frelsen i Kristus sker uden menneskets egen fortjeneste:

For alle har syndet og har mistet herligheden fra Gud (Rom 3,23).

Guds vilje er betinget, fordi den er afhængig af den frelsesorden, Gud selv har indført. Men betingelsen skal ikke forstås sådan, at Guds vilje er afhængig af menneskelige præstationer. Når Skriften taler om forskellige betingelser for at få frelsen, skal

det forstås ret. Dér, hvor Guds vilje i loven beskrives med ordene: "dersom" du holder loven, da skal du blive frelst, forudsættes det, at man netop har holdt Guds lov fuldkomment (Luk10,28; Gal 3,12). Og dér, hvor Guds vilje i evangeliet beskrives med "dersom du tror" bliver du frelst, er det ikke fordi, der kræves, at mennesket tager sig sammen, og udviser en vis portion af tro. Udtrykket beskriver kun den måde, hvorpå mennesket modtager Guds nåde, nemlig gennem tro (Rom 10,10; ApG 16,31).

Der kan aldrig blive tale om en præstation hos mennesket, fordi Skriften sætter troen som modsætning til enhver menneskelig præstation (Rom 3,28).

Men fordi vi ved, at et menneske ikke gøres retfærdigt af lovgjerninger, men kun ved tro på Jesus Kristus, har også vi sat vores lid til Kristus Jesus for at gøres retfærdige af tro på Kristus og ikke af lovgjerninger. For af lovgjerninger vil intet menneske blive retfærdigt (Gal 2,16).

Der skelnes mellem Guds første vilje og Guds anden vilje.

For Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham. Den, der tror på ham, dømmes ikke; den, der ikke tror, er allerede dømt, fordi han ikke har troet på Guds enbårne søns navn. Og dette er dommen, at

lyset er kommet til verden, og menneskene elskede mørket frem for lyset, fordi deres gerninger var onde (Joh 3,17-19).

I flg. dette sted er Gud den, der vil frelse alle mennesker gennem troen. Gud vil først fordømme, når mennesker ikke vil tro på Kristus. Det er altså ubibelsk, når nogen forestiller sig Guds vilje som todelt fra begyndelsen. Som om Gud vil frelse en del af menneskeheden og forkaste en anden del. Gud vil alles frelse gennem Kristus, og det er først, når mennesket selv vælger Kristus fra, at Gud fordømmer. Læg her mærke til, at mennesket ikke har hverken vilje eller evne til at præstere mere eller mindre tro på Kristus. Troen er en gave, skænket af Helligånden:

For af den nåde er I frelst ved tro. Og det skyldes ikke jer selv, gaven er Guds (Ef 2,8).

Men vi har alle mulighed for at vælge troen fra:

For synder vi med vilje, efter at vi har lært sandheden at kende, findes der ikke længere noget offer for synder (Hebr 10,26).

Der skelnes mellem en åbenbaret og en skjult vilje hos Gud.

På den ene side lærer Bibelen os, at Guds vilje kan ses helt tydeligt af os mennesker (1 Kor 2,9-10). På den anden side peger Skriften på, at der er noget i Gud, som mennesker aldrig kommer til at forstå (Rom 11,34; 5 Mos 29,28). Det som er helt åbenbaret gennem Skriften er Guds "lovvilje" og Guds "evangelievilje" (Gal 3,10; Joh 3,16). Dette er, hvad Gud har fortalt os, men alligevel er hans dom og veje helt uforståelige. Når vi tænker på f.eks. Isak og Ismael eller Jakob og Esau eller på jøder og hedninger, så spørger vi: "Hvorfor den ene frem for den anden?" Men vi får intet svar. Det eneste vi får at vide, er for det første, at vi skal holde os til nåden alene, og at alle mennesker er skyldige for Gud. For det andet, at Gud sætter hele sin vilje ind på at vise nåde:

Dagen lang rakte jeg hænderne ud imod et genstridigt folk, som følger en vej, der ikke er god, efter deres egne planer (Es 65,2).

Forudbestemt

Nogen, f.eks. calvinister, løser problemet ved at tale om dobbelt forudbestemmelse. Efter deres mening er nogle mennesker forudbestemt til frelse og andre til fortabelse. Men Es 65,2 viser,

at alle forsøg på at forklare, hvorfor Guds nåde rækker til den ene og ikke til den anden, bliver gjort til skamme. Gud rækker jo dagen lang hænderne ud imod et udydigt og genstridigt folk.

Virkeligheden er, at dette er en del af Guds ledelse, som vi ikke forstår. Det er en del af Guds skjulte vilje. Vi må altså lade skellet mellem Guds åbenbarede og skjulte vilje stå som en bibelsk sandhed, vi ikke kan gøre nærmere rede for. Derved undgår vi den dårskab at blande det skjulte og det åbenbarede sammen og forsøge at forklare det skjulte ud fra det åbenbarede. Dette er jo, hvad der sker, når man konkluderer, at Gud ikke har vilje til at frelse alle mennesker, blot fordi Hans ledelse er ubegribelig.

Det rigtige ville være, at vi erkendte, at Gud har en skjult vilje med os, som ikke er åbenbaret for andre end Gud selv. Der er meget i Guds vilje og ledelse, vi ikke forstår, men når det gælder spørgsmålet om vort forhold til Gud og hans forhold til os, da kan vi koncentrere os om den åbenbarede vilje. Her taler Skriften klart: Guds vilje er, at alle skal frelses og komme til erkendelse af sandheden (1Tim 2,2-4).

Guds nåde kommer kun gennem mennesker, der bringer evangeliet ud til andre mennesker. Nåden virkeliggøres gennem missionsbefalingen (Matt 28,19-20). Derfor siger Paulus:

Men hvordan skal de påkalde ham, som de ikke er kommet til tro på? Hvordan skal de tro på ham, som de ikke har hørt om? Hvordan skal de høre, uden at nogen prædiker? Og hvordan skal nogen prædike uden at være udsendt? - som der står skrevet: "Hvor herligt lyder fodtrinene af dem, der bringer godt budskab!" (Rom 10,14-15).

Gud har udvalgt sig tjenere for evangeliet, og gennem disse virkeliggør Gud sin nåde for denne verdens børn. Dette sker, når missionæren rejser ud, eller når den stedlige forkynder herhjemme underviser forsamlingen i Ordet. Det sker også når mor og far holder andagt med sine børn (5 Mos 6,6-9; Ef 6,15).

Helheden nås gennem den enkelte

Gang på gang tilførte Gud Israels folk velsignelse gennem enkeltpersoner. Gennem Abraham, Isak og Jakob etablerede Gud et åndeligt grundlag for folket. Gennem Josef opretholdt Gud folket og gennem Moses fuldførte Gud frelsesværket. På samme måde

har Gud ofte velsignet et helt folk gennem den enkelte. Tænk på, hvad Ansgar kom til at betyde for Norden. Eller hvad Luther endnu betyder for den kristne kirke i Nordeuropa.

Den enkelte nås gennem helheden

Gennem gudstjeneste og kristendomsundervisning når Gud den enkelte. Det kristne miljø er den helhed, hvorigennem Gud har valgt at sende sin nåde til den enkelte.

Det skal understreges, at Guds kald til den enkelte ikke først foreligger, når vi på personlig og bevidst måde hører Guds ord forkyndt. Selve den offentlige tilstedeværelse af forkyndelse og undervisning er i sig selv et kald fra Gud. Dersom nogen ikke agter denne forkyndelse, men i stedet håner den, bagtaler den, spreder falske rygter om den, forfølger den eller bare er ligegyldig over for den, er dette i sig selv at afvise Guds kald.

Gud er kærlighed

Han frelste os og kaldte os med en hellig kaldelse, ikke på grund af vore gerninger, men efter egen beslutning og af den nåde, som var givet os i Kristus Jesus for evige tider siden (2 Tim 1,9).

Paulus siger, at Guds nåde er givet os i Kristus Jesus, og Johannes siger, at Gud er kærlighed (1 Joh 4,16), men det skal ikke forstås sådan, at Gud ser gennem fingre med synd eller slår af på sine krav om fuldkommenhed. Derfor udtænkte Gud en plan, hvor hans retfærdighed og barmhjertighed kan tilfredsstilles:

Det, som loven ikke kunne, fordi den kom til kort på grund af kødet, det gjorde Gud: Han sendte sin egen søn i syndigt køds lighed og for syndens skyld og fordømte dermed synden i kødet (Rom 8,3).

Guds nåde grunder sig altså ikke på eftergivenhed, men på en vilje til at bære menneskeheden synd selv!

Og endnu mindre grunder Guds nåde sig på noget i os. Det er nærliggende at tro, at den mest dydsmønster-agtige også har størst værdighed hos Gud, men sådan er det ikke nødvendigvis. Når Gud i nåde vælger et menneske, drejer dette valg sig udelukkende om Kristus. Han er mellemmanden mellem Gud og mennesker. Han har nedbrudt skillevæggen, sonet synden, tilfredsstillet retfærdigheden og genvundet den tabte barneret (Matt 20,28; 2 Kor 5,21; Kol 2,14). Tænk, vores synder og al lovens forbandelse blev lagt på Kristus. Og ligesom vores synder blev Kristi egne, således blev også hans fortjeneste, retfærdighed og gode gerninger, vores. Han er vores retfærdighed.

Gud ser nu hele menneskeheden – hele verden – indesluttet i Kristus. Derfor ser Gud verden som forsonet i Kristus. Kristus er grunden til, at Gud kan komme menneskeheden i møde som en forsonet Gud, en nådig og mild Fader, der med inderlig barmhjertighed har søgt efter sine fortabte venner.

Sig til dem: Så sandt jeg lever, siger Gud Herren: Jeg ønsker ikke den uretfærdiges død, men tværtimod at den uretfærdige vender om fra sin vej, så han bevarer livet. Vend om, vend om fra jeres onde veje! Hvorfor vil I dø, Israels hus? (Ez 33,11).

Tænk at så nådig en Gud har åbenbaret sin frelsesvilje for os. Lad os med taknemmelig tilbødelse bøje os dybt i støvet for denne nådens Gud.

Johnny Søndberg-Madsen f. 1953

Cand.theol. 1986

Sognepræst i Torslev og Østervå, Vendsyssel

Om dom og frelse

Efterhånden som man bevæger sig frem ad i Johannes' Åbenbaring, kommer der et samlende fokus: Dommen og Frelsen. Vi skal i denne sidste artikel i serien dykke ned i to tekster som beskriver dommen og to tekster, der beskriver frelsen. Domsteksterne er Åb 14,6-20 og 18,1-24. Frelseteksterne er Åb 14,1-5 og 21,1-22,5. Vi skal forsøge dels at beskrive hvad af teksterne siger, dels prøve at vise forskellene på dommen og frelsen.

Frelse og Dom I

Kapitel 14 har både en beskrivelse af dommen og af frelsen. Johannes ser Guds menighed stå på Zions bjerg. At de står der skal ses i sammenhæng med GT, hvor Zion er "Guds bjerg". Der hvor Gud bor, og hvor han samler sit folk. I Esajas 12 hører vi om mennesker, som er blevet trøstet, og som har erfaret Guds frelse. Denne gruppe omtales netop som "I, som bor på Zion" (Es 12,6). Joel forkynder om "Gud der bor på Zion" (Joel 4,17). Derfor kan det ikke undre os, at Johannes ser dem som stående på Zion.

Videre siges det om dem, at de har lammets navn skrevet på deres pande. Dermed understreges det, at de tilhører Lammet. Når man skrev sit navn på en slave så var det udtryk for, at man ejede denne slave. Derfor er det at have lammets navn påskre-

vet, et vidnesbyrd om, at de tilhører Lammet.

De ejes af lammet, og synger lovsang til lammet. De synger "en ny sang". Denne sang kan kun de frelste lære hedder det (Åb 14,3b). Når de synger en *ny* sang så ledes vores øjne straks hen til Salmernes Bog, hvor vi i flere sammenhænge hører om en "ny sang". I en del af dem er der en klar pointe: Denne sang synger de, fordi Gud har sat dem i stand til det: "Han lagde mig en ny sang i munden, en lovsang til vor Gud. Mange skal se det og frygte, og de skal stole på Herren." (Sl 40,4).

Førstegrøde

Gruppen her kaldes for førstegrøde. Og det har skabt en del forvirring omkring identiteten af denne gruppe. For hvis det er alle kristne, hvorfor kaldes de så førstegrøde? Derfor har det været overvejet om man skulle forstå det som en speciel gruppe af de frelste. Men hvorfor kaldes de så de løskøbte? Tidligere i bogen er det udtryk brugt om alle kristne (Åb 5,9). Her kommer den nære tekstsammenhæng og sammenhængen med GT os til hjælp.

Enkelte steder i GT kan *hele* Guds folk omtales som "førstegrøde". I Jer 2,3 hedder det: "Israel var hellig for Herren, det var hans førstegrøde". Så førstegrødebegrebet kan altså gå på hele

folket. Hvis vi så bevæger os ind i den nære sammenhæng i Johannes' Åbenbaring, begynder brikkerne at falde på plads. For efterfølgende beskrives endnu en høst (Åb 14,14-20), men der er det en domshøst¹.

De er jomfruelige

Johannes beskriver denne gruppe som "jomfruelige" og som "dem, der ikke har sølet sig til med kvinder". Det giver et billede af menigheden, som dem, der har været i krig. Det var nemlig sådan, at når Israel skulle i krig, skulle de som forberedelse være seksuelt afholdende. Det kan være det, der ligger i at de ikke har sølet sig til med kvinder. Det passer fint ind i Johannes' Åbenbaring, eftersom det syn, der går forud, netop har beskrevet den krig, som Guds menighed må kæmpe sig igennem, inden den når frem til Guds rige.

Fandtes ikke løgn

Om den frelste gruppe hedder det, at "der fandtes ikke løgn i deres mund". Endnu engang belyses dette udtryk både af bogen selv, og af sammenhængen med GT. I selve bogen står løgnen op i mod det sande vidnesbyrd. I begyndelsen af Johannes' Åbenbaring kaldes Jesus for *den troværdige* (Åb 1,5). Den troværdige som bærer det sande ord om sig selv og om virkeligheden.

NÅR VI SÅ ÅBNER MENIGHEDS- BREVENE BEGYNDER LØGNEN AT MYLDRE FREM.

Vi hører om nogle der "påstår at være apostle, ... men [du] har fundet at de lyver" (Åb 2,2). Ligeledes hedder det til menigheden i Filadelfia, at Jesus vil give menigheden "nogle af dem fra Satans synagoge, som påstår at være jøder og ikke er det, men lyver" (Åb 3,9)². I slutningen af bogen står der i forbindelse med det nye Jerusalem: "Udenfor skal hundene være og troldmændene og de utugtige og moderne og afgudsdyrkerne og enhver, der elsker og øver løgn." (Åb 22,15).

Det bliver endnu klarere, når vi ser det i lyset af GT. I beskri-

velsen af fuldendelsen, som Sefanias giver, hedder det om Israels rest, at "de begår ikke uret, de taler ikke løgn, svigagtig tale findes ikke i deres mund" (Sef 3,13).

Dommen

De næste to afsnit i bogen³ beskriver dommen. Det begynder med at Johannes ser en engel, der havde et evigt evangelium at forkynde for dem, der bor på jorden. Her skal begrebet *evangelium* ikke forstås som troslærens skelnen mellem "lov" og "evangelium", men slet og ret forstås som "budskab". Indholdet består af tre budskaber: For det første at Gud skal frygtes, for hans domstime er kommet. Dernæst at Babylon er faldet. Og endelig tegnes konsekvenserne for dem, der ikke hører Jesus til.

FØRSTE BUDSKAB BESTÅR I AT MAN SKAL FRYGTE GUD, MED DEN BEGRUNDELSE AT HANS DOMSTIME ER KOMMET.

Dermed befales mennesker at gøre det modsatte af, hvad de har brugt deres liv på! Kapitel 13 viser nemlig et billede af mennesker, som tilbeder Satan frem for at tilbede Gud.

Det andet budskab er, at det store Babylon er faldet. Det er første gang vi møder udtrykket "det store Babylon" i bogen. Igen er der både en ramme i Johannes' Åbenbaring og en ramme i GT, der giver udtrykket mening. I lyset af GT er brugen af udtrykket "Babylon" klart nok. Det historiske Babylon var et folk, der undertrykte Guds folk, hvorfor Gud taler dom ind over det (se fx Jer 50-51). Når bynavnet "Babylon" så tages som et udtryk for verdenssamfundet her, er der ikke den store tvivl om pointen: Verden er en ugudeligt størrelse, der har forkastet Gud, og undertrykt hans folk. *Og nu føres der dom ind over dette samfund.*

Det tredje budskab handler om dommens konsekvenser. Det er en advarsel om, hvad der sker, hvis nogen tager dyrets mærke eller tilbeder dyret. Dyrets mærke har en tankevækkende *mod-sætning* i GT. Moses formanede folket til at håndtere lovbudene på følgende måde: "Du skal binde dem om din *hånd* som et

tegn, de skal sidde på din *pande* som et *mærke*" (5 Mos 6,8). Om Guds folks modsætning hedder det i Johannes' Åbenbaring at de sætter "et *mærke* på deres højre *hånd* eller deres *pande*". Det er fristende at stille de to mærker op mod hinanden: Enten at have Guds ord som sit "mærke" og "tegn" eller at have dyrets mærke eller tegn. Konsekvenserne af at tage dyrets mærke er, at der følger noget langt mere alvorligt med. Man kommer også til at "drikke Guds harmes vin". Man kommer til at møde Guds vrede. I gammel tid fortyndede man vinen, for at den skulle være til at holde ud at drikke. Men her hedder det at man drikker Guds harmes vin *ufortyndet*. Der er ingen formildende omstændigheder.

Videre hedder det, at "de har ingen hvile". For Guds folk venter der en hvile, men den får de fortabte ikke del i. De har "ingen hvile" – det er ikke til dem, det kommer til at lyde "Jeg vil give jer hvile".

Dernæst kommer der endnu en serie billeder af dommen (Åb 14,14-20). Her er det høstbilledet der står centralt, og de fortabte sammenlignes med druer, der bliver trådt itu i en vinperse. Den der træder vinpersen er Jesus Kristus, Kongernes konge og Herrens Herre⁴.

Frelse og Dom II – om Åb 21 og 22

Når vi kommer til kapitel 21 og 22 er det helt centrale fokus den nyskabte verden. Åb 21,1-8 præsenterer os for en nyskabelse som kulminationen på en række begivenheder, der begynder med Jesu genkomst (19,11ff), fører over de 1000 år (20,1ff)⁵, videre til endnu et billede af dommen (20,11-15), for så at kulminere i beskrivelsen af den nye himmel og den nye jord. Jeg vil her fokusere på beskrivelsen af byen i 21,9-22,5. Men inden Johannes kommer dertil, når han at høre de herlige ord om, at syndefaldets konsekvenser er borte (21,3-4). Væsentligt for forståelsen af bybilledet i 21,9ff. er udsagnet i 21,4: "Nu er Guds bolig hos menneskene".

Det Johannes ser i de efterfølgende vers leder os direkte til Det Gamle Testamente. Stort set alle billeder i 21 og 22 har rødder tilbage i GT. Derfor er der en række store temaer fra GT, som er

nødvendige lige at skitsere. Det første er Paradis, hvorfra mennesket faldt. Det andet er tabernaklet – ørkentemplet – som er en miniudgave af Paradis⁶. Det tredje er det tempel som Salomon bygger som afløsning for tabernaklet, og som på flere måder afspejler tabernaklet. Dette tempel stod ikke noget tilfældigt sted. Det stod på Zion, nærmere betegnet i Jerusalem. Alle disse forhold er med til at danne ramme for det Johannes ser i 21,9ff. Jeg skal ikke gennemgå alle detaljer her men blot pege på nogle spændende perspektiver.

En by

Det Johannes ser, er en by. Byen kaldes "det nye Jerusalem". Når vi tidligere har set at menigheden blev samlet på Zions bjerg (Åb 14), så kan det næppe undre, at Jerusalem dukker op her. Igen er der både en linie bagud i selve Johannes' Åbenbaring og en linie bagud til GT.

I GT ER JERUSALEM NOGET HELT SPECIELT, OG DET ER GUD SELV, DER HAR GJORT BYEN SPECIEL.

Læser man fx hos profeterne så er det ganske tydeligt. Hvad var det specielle ved byen Jerusalem? Jo, der havde Gud taget bolig, derfra herskede han, og det var der folket drog op for at tilbede⁷. Linien i selve Johannes' Åbenbaring går primært tilbage til beskrivelsen af Babylon i kapitel 17ff. Ser man godt efter går det op for en, at de to tekster er fuldkommen parallelle modsætninger. Først er der en engel der viser Johannes Babylons fald. Dernæst kommer englen igen⁸ og viser Johannes det nye Jerusalem. Babylons fald fører til at al dets herlighed ødelægges (Se Åb 18), hvorimod Johannes ser det rige herlige nye Jerusalem. Indholdsmæssigt kan man også konstatere voldsomt store forskelle: Hvor det hedder om Jerusalem, at det er Guds bolig, heddet det om Babylon, at det er blevet "bolig for dæmoner" (Åb 18,1).

Et tempel

Det første vi skal bemærke er formen på byen. Det hedder om den i 21,16: "Byen er firkantet med ens længde og bredde. Med målestokken målte englen byen til tolv tusind stadier; længden og bredden og højden er ens". En firkant med ens længe, bredde og højde giver en terningform. Og det er langt fra tilfældigt. For da Kong Salomon bygger templet hedder det om det Allerhellegste – der hvor Gud tog bolig – at det fik en form, hvor længde, højde og bredde er ens (1 Kong 6,20). Et af forholdene omkring Salomons tempel var at det var beklædt med "rent guld" (1 Kong 6,20b), og det er derfor, det hedder om det nye Jerusalem, at "byen er at det pure guld" (Åb 21,18).

Det som forkyndes hermed er tydeligt nok: Den nye by – Guds fuldendte menighed – er *det sted, hvor Gud bor*. Som han boede i Jerusalems tempel, således bor han nu i den fuldendte menighed. I Åb 21,22 hedder det noget gådefuld: "Men et tempel så jeg ikke i den, for Herren, Gud den Almægtige, er dens tempel, og Lammets". Det er en genial bemærkning. Samtidig med at Johannes ikke så noget tempel i byen, så er han udmærket klar over, at hele den by, han har beskrevet, er *et stort tempel*. Det hedder om byen at "Guds herlighed oplyser den". Guds herlighed er i GT netop knyttet til templet⁹. Det er stedet, hvor Gud viser sin herlighed. I evigheden er det i hele den nyskabte menighed, at han viser sin herlighed.

Et Paradis

Går vi tilbage til beskrivelsen af Paradis i 1 Mos 2 hedder det at Gud lader en masse træer vokse frem, og "også livets træ *midt i haven*" (2,9). I syndefaldsberetningen hører vi så Gud sige: "Bare det nu ikke rækker hånden ud og også tager af livets træ og spiser og lever evigt!", og reaktionen på syndefaldet bliver: "Så sendte Gud Herren dem ud af Edens have til at dyrke agerjorden, som de var taget af" (3,22f). Træet stod midt i haven.

Går vi så til Johannes' Åbenbaring, dukker dette træ op igen, ved beskrivelsen af den fuldkomne verden. Og placeringen – i midten af byen¹⁰.

FOR DEN NYE BY ER DET FULDKOMNE PARADIS, OG DET UNDERSTREGES BLANDT ANDET AF, AT TRÆET STÅR DET SAMME STED, NEMLIG I MIDTEN AF BYEN.

Livets vand

I forbindelse med fortabelsen hed det at de fortabte skulle drikke Guds harmes vin. Modsætningen hertil er livets vand. Gud siger, at den, der tørster, skal komme og få af livets vand for intet (Åb 21,6), og om denne kilde hedder det "at den vælder ud fra Guds og Lammets trone". Dette vand er Helligånden. Den forklaring får vi i forbindelse med Jesu invitation i Joh 7: "Den, der tror på mig, skal det gå, som Skriften siger: 'Fra hans indre skal der rinde strømme af levende vand'" (Joh 7,38). Dertil bemærker Johannes så: "Det sagde han om den ånd, som de, der troede på ham, skulle få" (Joh 7,39).

Den der sejrer skal arve dette

I Åb 21,7 hedder det at "den, der sejrer, skal arve dette". Den formulering finder vi en række steder i bogen. I forbindelse med de syv menighedsbreve loves Guds frelse til den der sejrer. Derfor må vi slutte denne artikelserie af med det simple spørgsmål: Hvordan sejrer man?

Svaret, som Johannes' Åbenbaring giver, er todelt. Første del af svaret finder vi i kapitel 5, hvor vi hører, at Lammets, Jesus, har sejret ved sin død og sin opstandelse. *Han* har sejret over Satan, synden og døden. Videre – og det er anden del af svaret – hedder det så herligt om menigheden i 12,11 i forbindelse med deres kamp mod Satan: "De har besejret ham ved Lammets blod og ved deres vidnesbyrds ord. De havde ikke livet for kært til at gå i døden. Så fryd jer da, himle, og I, som har bolig i dem!". Sådan! Ved at holde sig til Lammets blod og til vidnesbyrdet om det blod er der sejr at få – og så skal vi arve hele den nye verden.

Hermed sluttes gennemgangen af Johannes' Åbenbaring. Som det er fremgået, har det ikke været en "vers for vers gennemgang". Ønsket har været at udlevere nogle forståelsesnøgler til bogen, så den er til at lukke op for enhver, der vil sætte sig ned og gøre et stykke arbejde – så til sidst vil jeg blot sige: God læselyst!

- 1 Dette skal jeg uddybe senere i artiklen.
- 2 Identiteten af denne gruppe er omdiskuteret. Jeg skal ikke gå ind i debatten her, men blot pege på selve løgnetemaet.
- 3 Åb 14,6 indleder et nyt afsnit med udtrykket "Jeg så", og ligeledes Åb 14,14, med "Og jeg så".
- 4 Det siges ikke direkte her. Der står blot at "vinpersen blev trådt" – men ikke hvem der trådte den. Billedet skal ses i lyset af Es 63,1-6 hvor den der træder vinpersen får en blodrød dragt (v.2). I Åb 19,13f optræder Jesus i denne blodrøde dragt.
- 5 En behandling af spørgsmålene om 20,1ff vil føre for vidt her. Men jeg skal her kort skitsere problemerne. Problemerne ligger groft sagt omkring to spørgsmål. Rent tekstmæssigt handler det om, hvorvidt der er et brud mellem 19,21 og 20,1 så 20,1-6 beskriver kirkens tid, eller der ikke er et brud, så at 20,1-6 er en fortsættelse af beskrivelsen af Jesu genkomst i 19,11ff. Jeg har selv vaklet noget frem og tilbage. Så langt jeg kan se lader det sig vanskeligt gøre at hævde nogle saglige grunde for et brud i teksten mellem 19,21 og 20,1. 20,1ff må være en fortsættelse af 19,21ff. Det afgørende argument er at "Og jeg så", som 20,1 begynder med, ikke fungerer som en hovedafsnitsmarkør i bogen. Dertil kommer forskellige hjælpeargumenter. Det betyder at det, som 20,1ff beskriver, må ligge i forlængelse af Jesu genkomst. Hvad det så konkret indebærer at en gruppe bliver givet domsmagt, og bliver konge med Kristus i 1000 år, er jeg noget tøvende for at sige for

meget om. Temaerne kommer blandt andet fra Dan 7, hvor en hovedpointe er, at det er en proces, der ender med at Guds folk overtager kongedømmet. Hvordan det konkret skal udfolde sig må vi vente og se. I hvor høj grad teksten skal knyttes sammen med løfterne til de fysiske Israel er jeg også noget tøvende overfor, fordi Johannes' Åbenbaring hele vejen ind til nu kun har kendt til ét Israel, nemlig det, der tror på Jesus Kristus. Det betyder ikke, at man ikke kan forstille sig, at et fysisk Israel får en funktion – men det ville nu være rart hvis det fremgik af kapitlet.

- 6 Når man sammenligner beskrivelserne af paradiset med beskrivelserne af tabernaklet i 3 Mosebog kan man se at tabernaklet er et "miniparadis": Det hedder fx både i forbindelse med tabernaklet og paradiset, at Gud vandrede der (1 Mos 3,8 og 3 Mos 26,11f). Ligeledes at der er Keruber, der vogter både indgangen til livets træ (1 Mos 3,24) og indgangen til det allerhelligste (2 Mos 26,31), og endelig at mennesket får funktionen at vogte haven (1 Mos 2,15), og levitterne får til opgave at vogte tabernaklet (4 Mos 1,53).
- 7 Eksempelvis Salmernes Bog er meget tydelig omkring det. Se fx Sl 20,3: "Måtte han sende dig hjælp fra helligdommen og støtte dig fra Zion", eller Sl. 76,3: "Han fik sin hytte i Salem, sin bolig på Zion".
- 8 Om det er den samme engel fremgår ikke 100 % men jeg tror det, fordi teksterne er så parallelt bygget op. Se i øvrigt den anden artikel i serien (Budskabet 6/2004).
- 9 Om Åbenbaringsteltet: 2 Mos 40,34. Om Salomons tempel: 1 Kong 8,10ff. Ligeledes Ez 10-11, hvor Guds herlighed "forsvinder" som en reaktion på frafaldet, og i Ez 43,2ff hvor den vender tilbage. I INT er det knyttet til Jesus, hvilket ikke er uforståeligt, eftersom han er templet, hvilket Johannes selv understreger i Joh 1,14, hvor det hedder at ordet blev kød og blev et tabernakel(!!) iblandt os. Og hvor "herlighed" i GT blev knyttet til templet, knyttes det nu til Jesus, eftersom det videre hedder "og vi så hans herlighed" (1,14b).
- 10 Åb 22,2: "I midten ... står livets træ".

Christian Maymann f. 1973
Cand. theol. 2002. Lærer på LMH.

Dømt af evangeliet

- en undersøgelse af adventismen

Robert D. Brinsmead
LogosMedia, 2005,
345 sider (indb.), 248 kr.

Dømt af evangeliet giver et spændende førstehåndsindtryk af adventismen, fordi den er skrevet af en adventist, der har et indgående kendskab til organisationens historie og lære. Bogen skildrer Robert D. Brinsmeads personlige kamp for åndelig afklaring. Resultatet er et radikalt opgør med det i adventismen, der ikke er i overensstemmelse med Skriften. Læseren bliver stærkt inddraget og engageret i denne proces.

Hvordan prøves profetiske budskaber? Hvordan bedømmes det, der hævdes

at komme fra Gud? Hvordan skal Skriften tolkes? Hvordan lever jeg et helligt liv efter Guds vilje? Skal jeg som kristen være genstand for en undersøgende dom? Kan der sættes årstal på Jesu genkomst?

Disse og mange andre aktuelle spørgsmål bliver behandlet, og det er en stor udfordring at lade sig konfrontere med adventismen! For alle kristne har et åndeligt ansvar og befinder sig i en kamp for sand og sund lære!

En af de mest indflydelsesrige personer i adventistsamfundet, Ellen White, har opnået en autoritet, der grænser til det guddommelige. Det har afstedkommet en personkult og gjort hende til en legende. I relation til hendes profetiske budskaber og tolkninger afsløres mange sekteriske tegn, som vil kunne genkendes bl.a. i mødet med fremgangsteologi – trosbevægelsen. *Dømt af evangeliet* giver værdifuld hjælp til at fastholde sandheden, afsløre manipulation og imødegå forførelse!

Bogen ønsker i lys af evangeliet at behandle emnerne: adventismen, helldommen, etikken, kirken og profetien. Det er tankevækkende, at adventister

ligesom Jehovas vidner stærkt har betonet menneskets egne gerninger, anset sin egen organisation for at være den sande kirke og alle andre kirker for faldne – Babylons kirker, betragtet sig selv som særligt udvalgte, opfattet de 144.000 som tilhørende deres samfund og sat årstal på Jesu genkomst. Begge organisationer har efterfølgende omtolket deres profetier. Der var ikke tale om Jesu genkomst – men om Jesu usynlige indgang i det allerhelligste! Også når det gælder oversættelsen og tolkningen af Jesu ord til røveren på korset: "Sandelig, sandelig siger jeg dig *i dag*: du skal være med mig i Paradis" (jf. s. 58), er der sammenfald. Det interessante er, at det er et af de punkter, hvor forfatteren ikke har forladt sin adventistiske arv. Hvis evangeliet fuldt ud havde fået lov til at kaste lys ind over dette vers, måtte det oversættes: "I dag skal du være med mig i Paradis!" For når vi dør, er vi sammen med Jesus! – borte fra legemet og hjemme hos Herren, som apostelen Paulus formulerer det.

En vigtig pointe for Brinsmead er, at evangeliet er kendemærket for den sunde lære. En stærk fremhævelse af loven og tilsvarende tilsidesættelse af evangeliet

Dåb og religionskifte

Mogens S. Mogensen
Unitas Forlag, 2005
64 sider, 85 kr.

indebærer, at menneskets egne gerninger kommer i fokus på bekostning af Kristi stedfortrædergerning. Når det sker, udebliver evangeliets frigørelse og visheden om frelse. I lys af adventismen bliver det tydeligt, hvorfor de reformatoriske principper – Skriften alene, troen alene og nåden alene – er så altafgørende vigtige.

Taknemmeligheden over den evangelisk-lutherske arv har flere gange fyldt mig med glæde under læsningen og er blevet endnu mere dyrebar for mig!

Det, der positivt kommer i fokus, når jeg beskæftiger mig med adventismen, er at leve livet i lys af, at Jesus kommer igen!

Af mere formelle forhold må nævnes, at bogen fremtræder i en flot layout og opsætning. Der er kun enkelte fejl i bogen, f.eks.: "var velorienterede adventister (sig) indforståede" (s. 46, lin. 21), "kapitel B" [8] (s. 72, lin. 1), "for skønt enkelte omhyggelige læsere [ikke] kunne have undgået (s. 134, lin. 15), "korn" [kom] (s. 208, lin. 21). Selv om bogen er oversat til dansk før 1992, synes jeg, den burde være blevet revideret efter den nye bibeloversættelse. Det er imponerende, at denne flotte bog kan sælges så billigt!

Mogens S. Mogensen, som er ekstern rektor og konsulent for "Folkekirke og Religionsmøde", ønsker med denne bog "at sætte en debat i gang om, hvordan kirken møder mennesker med en anden tro og tager imod dem, der vælger at konvertere til kristendommen og blive døbt". Bogen er aktuell, fordi Danmark for længst har bevæget sig fra at være et mono-religiøst til at være et multi-religiøst samfund. Behovet for at tage fat på forhold, der opstår i kølvandet på ovennævnte "bevægelse", har været tiltagende i mange år, hvilket sagligt bliver afsløret og behandlet i bogen.

Mogens S. Mogensen fremlægger i denne bog resultatet af et stort undersøgelsesarbejde, hvori han klarlægger antal af konvertitter fra andre religioner til kristendommen, samt andre forhold der vedrører denne konvertering, fx motiver for konvertering. Han foretog undersøgelsen i perioden september 2000 til april 2005. Mere end 1700 præster fra henholdsvis folkekirken, den katolske kirke, frikirkerne og migrantmenighederne har afgivet oplysninger. Et sådant undersøgelsesarbejde er aldrig tidligere blevet gjort, hvilket bestemt ikke gør det afsnit til mindre interessant læsning.

Jeg vil særligt nævne følgende af de

problemstillinger og store udfordringer for en folkekirke i et multi-religiøst samfund, som behandles i bogen:

- "Skal folkekirken være i mission i forhold til muslimer, hinduer, buddhister mv.?"
- "Hvilket ansvar har kirken for de konvertitter, som bliver døbt?"

Spørgsmålene runger af aktualitet, og vedrører ikke blot præster og menighedsråd i den danske folkekirke. I bogen behandles de forskellige spørgsmål kort, godt og sagligt.

Bogen er skrevet på et let forståeligt dansk. Den har gode overskrifter og underoverskrifter, der gør tilgangen lettere og fremmer overskueligheden. Forklaringer på forkortelser, forskellige udtryk m.m., som kunne virke forstyrrende i teksten, findes i noter sidst i hvert afsnit.

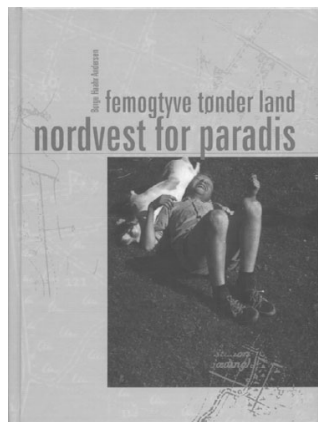
Jeg anbefaler hermed bogen til enhver kristen, og særligt til personer med lederansvar i kristent regi.

Femogtyve tønder land nordvest for Paradis

Børge Haahr Andersen

Credo Forlag, 2005

150 sider, 140 kr.

Essayet siges at være en meget vanskelig skriveform. Forfatteren er i den genre ikke forpligtet på at skrive udtømmende om sit emne, men til gengæld undgår han ikke at udtømme sit hjerte. På den måde blottet forfatteren sig selv og stiller sig frem for sin læser på nåde og unåde. Der findes efter alt at dømmе forfattere, som på ejendommelig vis nyder sådan en selvudlevering, og essays fra disse forfatteres hånd er ofte temmelig ulidelig læsning. Læseren føler dem anmassende og klæbende. Tilsyneladende er blufærdighed essayets nødvendige forudsætning.

Børge Haahr Andersens essaysamling er fremragende! Med underfundig, jysk humor, med underdrivelser og antydninger lader han læseren følge med ud til den lille gård på Sædding hede, som dannede ramme om hans barndom og opvækst. Vi ser et smukt og kærligt portræt af et par forældre, Ernst og Esther Andersen, og har man selv haft den glæde at møde dem og sidde til samtalemøde i deres lille stue, kan man genopleve stemningen og høre Ernsts stilfærdige udlægning af et tekstafsnit. Han forstod som få at udlægge en tekst, så den fik dybde.

Senere følger vi Børge og hans familie i opgaverne i KFS og senere til præstegerningen i Emdrup, og læseren møder en række af mennesker, som på den ene eller den anden måde fik betydning for forfatteren.

Det sidste essay har en kode som overskrift, koden til et sikringssystem i Emdrup kirke. Det hedder 040316. Det er udlagt som det 4. evangelium, 3. kapitel og 16. vers: Således elskede Gud verden...

På den måde knyttes livet og tjenesten sammen med Bibelens udsagn om, i hvor høj grad Gud elskede verden: Han

elskede så højt, at han sendte sin søn. I den sammenhæng skal de 25 tdl. og det liv, der udfoldede sig der, forstås.

Her i Sædding har vi igennem sommeren spurgt hinanden, om vi har læst "25 tdl...". Vi har købt den til hinanden og givet den som gave. Vi har citeret fra den og læst op af den. Vi har moret os over forskellige småtræk, f.eks. den om den nye svigerdatter, som ikke forstod, at man skulle være stille, når alle sad med hver sin bog. Hun troede, at man skulle snakke!! Og vi har siddet i stille eftertænksomhed og læst – langsomt.

Nogle af os er sikkert efter læsningen listet ned på kirkegården, hvor vi et øjeblik har stået ved Ernsts og Esthers grav. Så har Esthers ængstelige spørgsmål klinget stilfærdigt i vore ører: "Er det her, jeg skal være?" Og vi har kunnet se hendes venlige og dybe øjne.

Ja, Esther, her er det, I skal være, i al evighed hos Gud, som I vandrede sammen med på jeres 25 tdl. nordvest for Paradis.

Bogen fortjener stor udbredelse og mange læsere af alle mulige slags. Bogen er netop kommet i 2. oplag.

Tiden går

- noget om kirkehistorie og salmer

Bruno Rasmussen
Unitas Forlag, 2005.
96 sider, 98 kr.

Luthersk Mission gik ud af en frikirke og ind i Folkekirken og dannede Luthersk Mission som en forening indenfor Folkekirken – og det skete i 1868.

Bogens væsentligste problem er imidlertid, at den vil for meget på for lille plads. Derfor bliver de kirkehistoriske afsnit ofte så kortfattede, at det grænser til det uforsvarlige. Der er alt for mange løse ender og udokumenterede påstande. Hos Kingo er der "mere ak end tak", og "mon ikke han (Ingemann) har søgt trøst i romantiske dagdrømme og sværmende skrivelier".

Pietismen og Brorson er tilsyneladende ikke forfatterens kop te. Det fremgår bl.a. at følgende bedømmelse af DDS 578: "Men kan næsten sige, at det ifølge salmen slet ikke er Jesus, der sejrer, men menneskets tro forstået som en præstation...". Det fleste Brorson-kendere vil vist sige, at det er en noget uvenlig tolkning.

Salmegennemgangene er bogens svageste del og indskrænker sig for de flestes vedkommende til en meget kort

omtale samt en ordforklaring. F. eks. forklares ord som "favre", "barm", "troen er visnet", "håbet er udslukt". Næppe ret mange vil efter læsning af disse ordforklaringer sige, at de nu forstår noget, som de ikke før har forstået.

Teologi og poesi står der ikke meget om i bogen.

Hvert kapitel er forsynet med nogle spørgsmål "Til eftertanke og samtale" til brug for studiekredse.

Hvis man vil have forøget sin historiske viden, kan denne bog nok være en øjenåbner. Hvis man dertil gerne vil studere salmebogen, hvilket bestemt kan anbefales, så kan dette studiemateriale nok indgå som et brugbart hjælpemiddel.

Ifølge forlagets pressemeddelelse er hensigten med denne bog "at lukke denne vidtfavnende bog", som salmebogen er, op "ved at give et indblik i historien, teologien, salmedigterne og poesien".

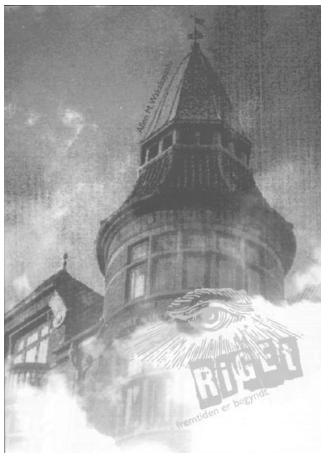
Det forekommer som en god ide, ikke mindst fordi vi for nylig har fået en ny salmebog, hvorved interessen for den danske salmeskat formentlig er øget.

Forfatteren har valgt at løse opgaven ved at fortælle bredt om stort og småt, personer og begivenheder i de forskellige kirkehistoriske perioder fra reformationen og fremefter.

At forfatteren er kyndig i historie fremgår tydeligt. Et par småfejl kan dog konstateres. F. eks. kalder han Luthersk Mission en frikirke og hævder denne oprettet i 1869, selvom det nærmest var det modsatte, der var tilfældet. Stifterne af

Riget - fremtiden er begyndt

Allen M. Wakabayashi
Credo Forlag, 2005
192 sider, 180 kr.

Riget – fremtiden er begyndt har jeg oplevet som en mærkelig bog. En bog hvor forfatteren bruger mange resurser på at forklare, og med mange amerikanske eksempler forsøger han at anskueliggøre hvad det er, han mener.

Jeg oplever hans brug af disse eksempler som et forsøg på at give sine meninger autoritet og myndighed – som om det er sandheder, hvis bare historierne, som de er hængt op på, er overbevisende nok og ser rigtige ud.

Denne facon virker negativ på mig.

Noget af det første, forfatteren lægger ud med, er at forklare hvad evangeliet er. Med sig selv som eksempel argumenterer han for, at vores forståelse af evangeliet kan være blevet til ved at læse det, vi på forhånd "vidste" om evangeliet, ind i ordet. Og dét han på forhånd "vidste" og forventede at læse i f.eks. Markusevangeliet er:

"Vi er alle syndere som har vendt sig mod Gud.

Vor synd må betales for at vi kan forsones med Gud, men vi er ikke selv i stand til at betale.

Jesus er kommet for at dø på korset for at betale for vor synd så vi kan forliges med Gud.

At alle som tror på Jesus og hvad han har gjort for os på korset, får evigt liv i himlen.

Denne forståelse af evangeliet drejer sig om den stedfortrædende død som Jesus led for os".

Han går videre med at spørge, om det er, hvad Markus fortæller os, og konkluderer: "Faktisk siger Markus overraskende få ord i den dur."

Han konkluderer, at når vi læser de synoptiske evangelier med nye øjne, dukker der et mærkeligt faktum op: "Evangelierne fokuserer mindre på Jesus som stedfortræder for os, og mere på Guds rige (ikke at de to ting udelukker hinanden)".

"Men det vigtigste tema når Jesus prædiker, og det centrale motiv i evangelierne er at Guds rige er kommet".

Ud fra dette argumenterer han imod en individualistisk frelsesforståelse, hvor evangeliets hovedanliggende er den enkeltes frelse – og for, at evangeliet mere er et budskab om riget.

Han skriver: "Evangeliet om Guds rige kalder altså til troskab over for Gud. Denne troskab må komme før alt andet som vi føler os knyttet til her i livet. Det handler om at Jesus skal stå øverst på

listen over prioriteringer i vores liv. Det handler om at give slip på det som forhindrer os i helhjertet at følge Jesus. Det handler om at have visioner for øje. Vi er her for at tjene Jesus og lade hans drømme om vores liv være det vigtigste, ikke omvendt".

"Deltager vi i projekter på en måde som Gud kan glæde sig over".

I kapitlets konklusion skriver han: "Evangeliet handler om at Gud etablerer sit herredømme over hele sit skaberværk. Derfor bør evangeliets mission dreje sig om at forvandle de kræfter der former kulturen, så som medierne og universitetet".

Der argumenteres meget for hans syn på Guds rige i de næste kapitler. Bl.a. udfordrer han på tankevækkende vis vores måde at tage del i den verden vi lever i. - Godt at reflektere over.

Han skriver om evangelisation og omvendelse, at en af de store knaster i evangelisation er at overbevise ikke-kristne om at de overhovedet har brug for Jesus. Og om, at beslutningen om at vende sig fra synden er en beslutning om, med åbne arme, at vende sig til Jesus og hans kongedømme, ikke længere leve livet efter ens eget forgodtbefindende, men leve livet helhjertet for Jesus og hans rige. Og videre: "Når synden fremstilles som en livsstilsattitude hvor man

lader hånt om Gud, kan folk godt forstå og indse deres egen skyld".

Om omvendelse skriver han: "Der er ingen forvirring om hvad det vil sige at tro på Jesus eller gå ind i Guds rige. Enten vælger man at blive en kristen og gå ind i Guds rige ved at sværge troskab til Jesus som Konge. Eller man frasiger sig evangeliets budskab og lever sit liv efter eget forgodtbefindende. Det gør det klart hvad det vil sige at blive en kristen".

"Alle ansvarlige kristne som deler evangeliet med andre, vil hurtigt gøre det klart at en del af den beslutning om at tage imod Jesus og det han gjorde på korset, er at reagere med at overgive sig til at følge Jesus som herre af ren og skær taknemmelighed over hvad han har gjort".

Pr. refleks vendte jeg endnu en gang bogen for at sikre mig, at det var en bog fra Credo forlag jeg sad med.

Når jeg ser hvad jeg ellers har stående fra Credo forlag, undrer jeg mig. Tager jeg en bog som "Drømmen om den frie vilje" af Olav Valen-Sendstad, som Credo var medudgiver af, må jeg sige: Tingene har virkelig ændret sig.

Fra at udgive bøger hvis hjerteslag bankede for det, som er en af kerneværdierne i luthersk frelsesforståelse, at det enkelte menneskes frelse sker ved en individuel personlig hjertets tro, som fødes, vokser, fornyes og bevares ved forkyndelsen af

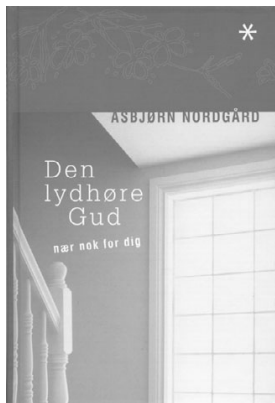
Guds ord som lov og evangelium – og så til at udgive bøger som "Riget – fremtiden er begyndt", er der en verden til forskel.

Den frelsesforståelse, som klinger gennem denne bog, er dybt præget af en arminiansk frelsesforståelse, hvor troen er noget man beslutter sig til – noget man vælger – noget man tilslutter sig (se evt. artiklerne om det i Budskabet 2/05). En frelsesforståelse som jeg ser som altødelæggende for de livgivende hemmeligheder, som jeg har fundet i det lutherske, hvis den får lov til at infiltrere dem.

Efter at have læst bogen, og nogle kapitler og afsnit mange gange, spørger jeg mig selv: Står Credo forlag i en identitetskrise med sine udgivelser, har de slået det lutherske filter fra, eller er Credo forlag bevidst ved at ændre sin linie og sit ståsted?

Skal du læse bogen?? - - - Hvis Luther tog fejl i sin forståelse af lov og evangelium – så ja.

Den lydhøre Gud

Nær nok for dig

Asbjørn Nordgård

LogosMedia, 2005

160 sider (indb.), 148 kr.

Ved læsning af bogen kom jeg til at tænke på de bøger, der udkom midt i 70-erne skrevet af nu afdøde Carl Fr. Wisløff, Norge. Gode, solide bøger med enkle prædikener, lige til brug i hverdagens kristenliv. *Den lydhøre Gud* er en bog i denne genre.

Bogens forfatter, Asbjørn Nordgård, er dr. philos og har arbejdet som docent ved Universitetet i Oslo. Nu er han engageret i det kristne missionsarbejde i Norge.

Det er ikke filosofiske tanker, med indspark af åndelige emner, der fylder denne bog. Det er enkle prædikener på skrift. Lige til det personlige andagtsliv.

Titlen *Den lydhøre Gud* virker en smule opfundet. Man tænker: Det må være en bog om bøn. Det er det nu ikke, men et afsnit i bogen med denne overskrift

handler om bøn. De andre afsnit kommer vidt omkring. En mere dækkende titel er måske: Den nære Gud, nær nok for dig. Men det er jo for sent at komme med den slags forslag.

Nær nok for dig – er en god undertitel. Nordgård får gjort Gud nærværende ved brug af Bibelens ord. Og hvad trænger vi mere til end det? Bogen kommer emnemæssigt vidt omkring, og alle emner har udgangspunkt i Bibelens vidnesbyrd. Her kommer Gud nær som skaberen, som den evige, hellige og almægtige. Denne nærhed synliggøres ved menneskesønnen Jesus Kristus. Et afsnit i bogen med overskriften: "Menneskesønnen", kommer ind på mange aspekter omkring dette emne. I et efterfølgende afsnit skriver Nordgård godt om Helligånden og der sluttes af med overskriften: "Gud, du er rig". Denne rigdom vil han dele med os. Det er stort at være med i Guds flok her på jord. "Vi er i gang med noget ufatteligt stort", skriver Nordgård.

Det er en meget sjælesørgerisk bog, skrevet til dig, der lever med Jesus i hverdagen. En bog, der med stærk vægtlægning på Bibelens ord minder os om at være rede og giver ny glæde og opmuntring i kristenlivet.

Asbjørn Nordgård formår at skrive enkelt om emner, der kan opleves som indviklede. Hans håb om at en og anden kan få hjælp i sit trosliv ved læsning af bogen, skulle der efter min vurdering være gode muligheder for at få opfyldt.

Men det kræver jo at bogen bliver læst.

To grundige

Dømt af evangeliet

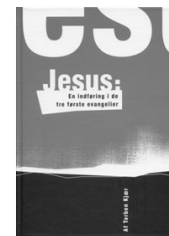
En undersøgelse af adventismen

Robert D. Brinsmead

345 sider

248,- kr

En afslørende og befriende bog med bud til alle kristne. For her lærer vi at skelne nytestamentlig kristendom fra dens skin. Vi lærer hvad evangeliet egentlig er.

Jesus

En indføring i de tre første evangelier

Torben Kjær

208 sider

228,- kr

En både grundig og tilgængelig indføring i de tre første evangelier i Ny Testamente.

Der kræves ingen specielle forudsætninger for at kunne læse den. Desuden er den velegnet som opslagsværk.

telefon: 4820 7690
logosmedia@dln.dk
www.logosmedia.dk

Udgivet af:
Luthersk Missionsforening
Industrivænget 40
3400 Hillerød
Bladnr. 91883

Returneres ved varig adresseændring

BUDSKABET 5 | 2005
TEMA | VÆKKELSE